

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (ΜΒΑ)

Διπλωματική εργασία

**Κρίσιμες μεταβλητές στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου
βασισμένη στη διαχείριση κινδύνου. Θεωρητική και εμπειρική
διερεύνηση σε ελληνικές επιχειρήσεις.**

ΤΟΥ

ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗ ΚΑΡΥΟΦΥΛΗ

Επιβλέπων Καθηγητής:

κ. ΔΡΟΓΑΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του διπλώματος
μεταπτυχιακών σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο με σημασία αδιαμφισβήτητη για κάθε επιχείρηση. Συγχρόνως, το πολύπλοκο και αβέβαιο οικονομικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις, τις φέρνει αντιμέτωπες με αρκετούς επιχειρηματικούς κινδύνους, που ο εσωτερικός έλεγχος οφείλει να διαχειριστεί, διασφαλίζοντας την ορθή και αποτελεσματική λειτουργία της επιχειρηματικής οντότητας. Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των κρίσιμων μεταβλητών της εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου βασισμένη στη διαχείριση κινδύνου στις ελληνικές επιχειρήσεις. Αρχικά, πραγματοποιείται παρουσίαση και ανάλυση της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου και τις μεταβλητές που τον επηρεάζουν, καθώς και διατύπωση των ερευνητικών υποθέσεων. Έπειτα από συγκέντρωση 105 ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, διευθυντές, managers και στελέχη επιχειρήσεων, πραγματοποιείται περιγραφική στατιστική ανάλυση των απαντήσεων, ενώ ακολουθεί διερευνητική και επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου, η ανάγκη για επανέλεγχο, το σύστημα διαχείρισης κινδύνου και ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου σχετίζονται θετικά και στατιστικά σημαντικά με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Τα αποτελέσματα της έρευνας καθίστανται ιδιαίτερα σημαντικά για κάθε διοίκηση που επιθυμεί την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου, καθώς και για την ανάλυση των επιδράσεων της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις χωρών που μόλις έχουν εξέλθει από αυτή, όπως τις επιχειρήσεις της Ελλάδας.

Λέξεις κλειδιά: Εσωτερικός έλεγχος, διαχείριση κινδύνου, χαρακτηριστικά εσωτερικών ελεγκτών, ποιότητα εσωτερικού ελέγχου, ανάγκη για επανέλεγχο, σύστημα διαχείρισης κινδύνου, διεθνή πρότυπα επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	σελ.1
Περιεχόμενα.....	σελ.2
Κατάλογος πινάκων.....	σελ.4
Κατάλογος διαγραμμάτων.....	σελ.6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	σελ.11
2.1.Ο εσωτερικός έλεγχος	σελ.11
2.2. Η διαχείριση κινδύνου.....	σελ.12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	σελ.14
3.1. Η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου	σελ.14
3.2. Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών	σελ.16
3.3. Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου.....	σελ.18
3.4. Η ανάγκη για επανέλεγχο	σελ.20
3.5. Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου	σελ.21
3.6. Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου	σελ.23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	σελ.25
4.1. Εισαγωγή	σελ.25
4.2. Πληθυσμός – Δείγμα	σελ.25
4.3. Ερωτηματολόγιο	σελ.25
4.4. Μεθοδολογία Στατιστικής Ανάλυσης	σελ.28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	σελ.29
5.1. Εισαγωγή	σελ.29
5.2. Αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής	σελ.29
5.2.1. Τμήμα Α: Γενικές ερωτήσεις.....	σελ.29
5.2.2. Τμήμα Β: Η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου	σελ.32
5.2.3. Τμήμα Γ: Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών.....	σελ.39

5.2.4. Τμήμα Δ: Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου.....σελ.44	σελ.44
5.2.5. Τμήμα Ε: Η ανάγκη για επανέλεγχο.....σελ.49	σελ.49
5.2.6. Τμήμα ΣΤ: Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου.....σελ.54	σελ.54
5.2.7. Τμήμα Ζ: Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου.....σελ.58	σελ.58
5.3. Διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Exploratory Factor Analysis - EFA)	σελ.62
5.4. Επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων (Confirmatory Factor Analysis -CFA)	σελ.65
5.5. Επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων με μεταβλητές ελέγχου.....σελ.68	σελ.68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ	
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....σελ.71	σελ.71
Βιβλιογραφία.....σελ.75	σελ.75
Παράρτημα: Ερωτηματολόγιο Έρευνας.....σελ.79	σελ.79

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 1.1.....σελ.30
Πίνακας 2: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 1.2.....σελ.30
Πίνακας 3: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 1.3.....σελ.31
Πίνακας 4: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.1.....σελ.32
Πίνακας 5: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.2.....σελ.33
Πίνακας 6: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.3.....σελ.34
Πίνακας 7: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.4.....σελ.35
Πίνακας 8: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.5.....σελ.36
Πίνακας 9: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.6.....σελ.37
Πίνακας 10: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.7.....σελ.38
Πίνακας 11: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 3.1.....σελ.39
Πίνακας 12: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 3.2.....σελ.40
Πίνακας 13: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 3.3.....σελ.41
Πίνακας 14: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 3.4.....σελ.42
Πίνακας 15: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 3.5.....σελ.43
Πίνακας 16: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 4.1.....σελ.44
Πίνακας 17: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 4.2.....σελ.45
Πίνακας 18: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 4.3.....σελ.46
Πίνακας 19: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 4.4.....σελ.47
Πίνακας 20: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 4.5.....σελ.48
Πίνακας 21: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 5.1.....σελ.49
Πίνακας 22: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 5.2.....σελ.50
Πίνακας 23: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 5.3.....σελ.51
Πίνακας 24: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 5.4.....σελ.52
Πίνακας 25: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 5.5.....σελ.53
Πίνακας 26: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 6.1.....σελ.54
Πίνακας 27: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 6.2.....σελ.55
Πίνακας 28: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 6.3.....σελ.56
Πίνακας 29: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 6.4.....σελ.57
Πίνακας 30: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 7.1.....σελ.58

Πίνακας 31: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 7.2.....σελ.59	σελ.59
Πίνακας 32: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 7.3.....σελ.60	σελ.60
Πίνακας 33: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 7.4.....σελ.61	σελ.61
Πίνακας 34: Πίνακας Pattern Matrixσελ.63	σελ.63
Πίνακας 35: Πίνακας Communalitiesσελ.63	σελ.63
Πίνακας 36: Πίνακας Path Coefficientsσελ.66	σελ.66
Πίνακας 37: Πίνακας Πίνακας Cronbach's_alphaσελ.68	σελ.68
Πίνακας 38: Πίνακας Path Coefficients με μεταβλητές ελέγχουσελ.69	σελ.69

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Ραβδόγραμμα ερώτησης 1.1.....σελ.30
Διάγραμμα 2: Ραβδόγραμμα ερώτησης 1.2.....σελ.31
Διάγραμμα 3: Ραβδόγραμμα ερώτησης 1.3.....σελ.31
Διάγραμμα 4: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.1.....σελ.32
Διάγραμμα 5: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.2.....σελ.33
Διάγραμμα 6: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.3.....σελ.34
Διάγραμμα 7: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.4.....σελ.35
Διάγραμμα 8: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.5.....σελ.36
Διάγραμμα 9: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.6.....σελ.37
Διάγραμμα 10: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.7.....σελ.38
Διάγραμμα 11: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.1.....σελ.39
Διάγραμμα 12: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.2.....σελ.40
Διάγραμμα 13: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.3.....σελ.41
Διάγραμμα 14: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.4.....σελ.42
Διάγραμμα 15: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.5.....σελ.43
Διάγραμμα 16: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.1.....σελ.44
Διάγραμμα 17: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.2.....σελ.45
Διάγραμμα 18: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.3.....σελ.46
Διάγραμμα 19: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.4.....σελ.47
Διάγραμμα 20: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.5.....σελ.48
Διάγραμμα 21: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.1.....σελ.49
Διάγραμμα 22: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.2.....σελ.50
Διάγραμμα 23: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.3.....σελ.51
Διάγραμμα 24: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.4.....σελ.52
Διάγραμμα 25: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.5.....σελ.53
Διάγραμμα 26: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.1.....σελ.54
Διάγραμμα 27: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.2.....σελ.55
Διάγραμμα 28: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.3.....σελ.56
Διάγραμμα 29: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.4.....σελ.57
Διάγραμμα 30: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.1.....σελ.58

Διάγραμμα 31: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.2.....σελ.59
Διάγραμμα 32: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.3.....σελ.60
Διάγραμμα 33: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.4.....σελ.61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο εσωτερικός έλεγχος παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων και την αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων μίας επιχείρησης ή ενός οργανισμού (Alqudah *et al.*, 2019, Narayanaswamy *et al.*, 2018; Steinbart *et al.*, 2018). Για το λόγο αυτό οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις για το κόσμο των επιχειρήσεων που μπορούν να ελέγχουν την ορθή λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και του συστήματος διαχείρισης κινδύνου, διασφαλίζοντας τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των επιχειρησιακών κινδύνων (Alias *et al.*, 2019; Sy and Tinker, 2019; Abdullatif and Kawuq, 2015).

Η σημασία του εσωτερικού ελέγχου γίνεται περισσότερο αντιληπτή εάν αναλογιστεί κανείς τα οικονομικά σκάνδαλα που έχουν αποκαλυφθεί τα τελευταία χρόνια (Oussii and Klibi, 2019; Musallam, 2018; Endaya and Hanefah, 2016). Η κατάσταση αυτή είχε ως συνέπεια όλο και περισσότεροι να εστιάζουν στον αποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο, ο οποίος πρέπει να εξασφαλίζει την αξιοπιστία και την ακρίβεια των χρηματοοικονομικών πληροφοριών, επιτυγχάνοντας μέγιστη ποιότητα κατά την απεικόνιση των χρηματοοικονομικών μεγεθών των επιχειρήσεων (Botha and Wilkinson, 2019; Hazami-Ammar, 2019; Oussii and Boulila Taktak, 2018). Με τον τρόπο αυτό μεταφέρεται χρήσιμη οικονομική πληροφόρηση στους επενδυτές και τα ενδιαφερόμενα μέρη των επιχειρήσεων, ενώ συγχρόνως εξασφαλίζεται η διαχείριση των πολλών επιχειρησιακών κινδύνων που αντιμετωπίζει ο κόσμος των επιχειρήσεων (Alzoubi, 2019; Mardessi and Ben Arab, 2018).

Με την εμφάνιση όλο και περισσότερων κινδύνων, η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση του κινδύνου αρχίζει να εφαρμόζεται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις επιχειρήσεις (Castanheira *et al.*, 2009; Koutoupis and Tsamis, 2009). Η διαχείριση των επιχειρησιακών κινδύνων πλέον, αποτελεί καθήκον του τμήματος εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων και των οργανισμών (Coetzee and Lubbe, 2014). Ως αποτέλεσμα, ο εσωτερικός έλεγχος αναμένεται να εντοπίζει και να μετριάξει, ή ακόμη και να αντιμετωπίζει πλήρως, τους κινδύνους με τους οποίους έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρησιακές οντότητες καθημερινά, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζεται στον εντοπισμό και την ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου (Nor Hafizah, 2017; Castanheira *et al.*, 2009).

Στη μέχρι τώρα βιβλιογραφία έχουν εντοπιστεί μερικές μεταβλητές που σχετίζονται με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου, όπως το σύστημα διαχείρισης κινδύνου ή η ανάγκη για επανέλεγχο που χαρακτηρίζει την

επιτροπή ελέγχου. Οι προηγούμενες έρευνες εστίασαν κυρίως σε χαρακτηριστικά της επιτροπής ελέγχου και στο σύστημα διαχείρισης κινδύνου ή το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης, αντλώντας στοιχεία από εσωτερικούς ελεγκτές και διευθυντές επιχειρήσεων ή από τις οικονομικές καταστάσεις αυτών (Nor Hafizah, 2017; Castanheira *et al.*, 2009). Στην παρούσα εργασία εξετάζονται επιπρόσθετα παράγοντες που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών, την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και τα διεθνή πρότυπα για την επαγγελματική εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου, με στοιχεία τα οποία έχουν αποκτηθεί τόσο από εσωτερικούς ελεγκτές και διευθυντές ή στελέχη επιχειρήσεων, όσο και από εξωτερικούς ελεγκτές, έτσι ώστε η πληροφόρηση να αποκτάται και από εξωτερικά άτομα των επιχειρήσεων, μετατρέποντας αυτήν και τα αποτελέσματα της σε περισσότερο ισχυρά. Παράλληλα, η έρευνα διεξάγεται στην Ελλάδα, μία χώρα που μόλις έχει εξέλθει από οικονομική κρίση, καθιστώντας την ένα ιδιαίτερο πεδίο για έρευνα, ενώ τα αποτελέσματα που προκύπτουν μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για ανάλυση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις και γενικότερα στο οικονομικό περιβάλλον της χώρας (Zoega, 2019; Koutouris *et al.*, 2019; Williams and Vorley, 2015).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των κρίσιμων μεταβλητών της εφαρμογής του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου στο πλαίσιο των ελληνικών επιχειρήσεων, καθώς και η εξέταση της σχέσης των παραπάνω μεταβλητών με την εφαρμογή του. Οι στόχοι της εργασίας περιλαμβάνουν την συγκέντρωση στοιχείων που αποδεικνύουν τις μεταβλητές της εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, τον προσδιορισμό των κρίσιμων μεταβλητών της εφαρμογής του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου στις ελληνικές επιχειρήσεις, καθώς και τη διερεύνηση του είδους της συσχέτισης των παραπάνω μεταβλητών με την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου βασισμένη στη διαχείριση κινδύνου.

Η έρευνα περιλαμβάνει την στατιστική ανάλυση ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από εσωτερικούς ελεγκτές, εξωτερικούς ελεγκτές, διευθυντές, managers και στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων και οργανισμών, με στόχο την εξέταση του είδους της συσχέτισης των μεταβλητών που μελετώνται με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Οι μεταβλητές που αναλύονται στο συγκεκριμένο μοντέλο είναι τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών, η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου, η ανάγκη για επανέλεγχο, το σύστημα διαχείρισης κινδύνου και ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου, ενώ εξετάζονται και δύο μεταβλητές ελέγχου, ο τομέας στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση ή οργανισμός (ιδιωτικός ή δημόσιος) και η διεθνοποίηση της επιχείρησης ή του οργανισμού.

Στη συνέχεια της εργασίας παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο, ενώ ακολουθούν έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας που μελετούν την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου και τις μεταβλητές αυτής, σχηματίζοντας τις ερευνητικές υποθέσεις του υποδείγματος. Ακολουθεί η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε για τις ανάγκες της έρευνας, ενώ στο επόμενο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας, επισημαίνεται η συνεισφορά της έρευνας στη διεθνή βιβλιογραφία και το κόσμο των επιχειρήσεων, αναφέρονται οι περιορισμοί της και διατυπώνονται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1.Ο εσωτερικός έλεγχος

Με το πέρασμα των χρόνων έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί για τον εσωτερικό έλεγχο. Ο πιο γνωστός και ακριβής είναι ο επίσημος ορισμός του Διεθνούς Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA), σύμφωνα με τον οποίο «ο εσωτερικός έλεγχος είναι μία ανεξάρτητη, αντικειμενική, διασφαλιστική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς σκοπούς του, υιοθετώντας μία συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης» (IIA, n.d.).

Σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) αποστολή του εσωτερικού ελέγχου είναι «να ενισχύει και να προστατεύει την αξία του οργανισμού, παρέχοντας αντικειμενική και βάσει κινδύνων διαβεβαίωση, συμβουλές και πληροφόρηση» (IIA, n.d.). Προκειμένου ο εσωτερικός έλεγχος να εφαρμόζεται σωστά και να επιτύχει την αποστολή του υπάρχουν βασικές αρχές, οι οποίες περιλαμβάνουν την επίδειξη ακεραιότητας, επάρκειας ικανοτήτων, δέουσας επαγγελματικής επιμέλειας, δέσμευσης στην ποιότητα και συνεχή βελτίωση. Συγχρόνως, ο εσωτερικός έλεγχος χρειάζεται να είναι αντικειμενικός, ανεξάρτητος και διορατικός, ενώ πρέπει να συμβαδίζει με τις στρατηγικές, τους σκοπούς και τους κινδύνους της επιχείρησης, να έχει κατάλληλη θέση στο οργανόγραμμα, να επικοινωνεί αποτελεσματικά και να παρέχει διασφάλιση σύμφωνα με αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων (IIA, n.d.).

Παράλληλα, σκοπός του εσωτερικού ελέγχου μίας επιχείρησης αποτελεί η παροχή εξειδικευμένων και επιστημονικά τεκμηριωμένων υπηρεσιών προς τη διοίκηση, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η ορθή και αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων της. Για τον λόγο αυτό χρειάζεται να παρέχει προς την διοίκηση αναλύσεις, εκτιμήσεις, συστάσεις και παρατηρήσεις αναφορικά με τις λειτουργίες, τις συναλλαγές και τις δοσοληψίες της επιχείρησης ή του οργανισμού (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου προκύπτει από αρκετούς λόγους, μεταξύ των οποίων είναι το πολύπλοκο περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί και ο υψηλός όγκος συναλλαγών που εκτελούνται καθημερινά και δεν μπορεί να εποπτεύσει πλήρως η διοίκηση. Συγχρόνως, μέσω του εσωτερικού ελέγχου εξασφαλίζεται η ορθολογική λειτουργία των τμημάτων και λειτουργιών της επιχείρησης, ενώ περιορίζονται και αποτρέπονται ακούσια και εκούσια λάθη που οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα. Τέλος, ο εσωτερικός έλεγχος είναι

ιδιαίτερα σημαντικός καθώς συμβάλει στη λήψη αποφάσεων από τη διοίκηση, ενώ παράλληλα συνεισφέρει και στο έργο των εξωτερικών ελεγκτών (Βασιλείου και συν., 2017).

Για κάθε επιχείρηση, ιδιαίτερα σημαντική καθίσταται η ανάπτυξη ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου το οποίο πρέπει να σκοπεύει στην πρόληψη των ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων ή παραλείψεων, καθώς και στην αποκάλυψη και καταστολή αυτών. Επίσης, χρειάζεται να στοχεύει στη συμμόρφωση με τους σχετικούς νόμους, διατάξεις και κανονισμούς, καθώς και να βελτιώνει την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της επιχείρησης ή του οργανισμού. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και διασφαλίζονται τα συμφέροντα της διοίκησης και των ενδιαφερόμενων μερών (Λουμιώτης, 2019).

2.2. Η διαχείριση κινδύνου

Ο κίνδυνος αποτελεί μία έννοια που κυριαρχεί στον επιχειρηματικό κόσμο. Γενικά, ο όρος “κίνδυνος” αναφέρεται στην περιγραφή μίας κατάστασης που χαρακτηρίζεται από ύπαρξη αβεβαιότητας σχετικά με το αναμενόμενο αποτέλεσμα της. Ανάλογα με την επιχείρηση και την κατάσταση στην οποία χρησιμοποιείται, ο κίνδυνος μπορεί να αναφέρεται είτε στην απόκλιση από την αναμενόμενη τιμή, είτε στις ενδεχόμενες ζημιές που μπορούν να προκύψουν. Σε κάθε περίπτωση όμως, γίνεται αντιληπτό ότι ο κίνδυνος σχετίζεται με κάποιας μορφής κόστος για την επιχείρηση (Νεκτάριος, 2016).

Υπάρχουν πολλά είδη κινδύνων τα οποία αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί. Μερικοί από τους πιο σημαντικούς είναι ο κίνδυνος επιτοκίου που σχετίζεται με τις απρόβλεπτες μεταβολές των επιτοκίων, ο κίνδυνος ρευστότητας, που αναφέρεται στην αδυναμία της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις ταμειακές τις υποχρεώσεις και ο συναλλαγματικός κίνδυνος, που αφορά τις μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Αναφορικά, άλλοι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις είναι ο λειτουργικός κίνδυνος, ο πιστωτικός κίνδυνος, ο κίνδυνος της αγοράς, ο κίνδυνος χώρας, οι φυσικοί κίνδυνοι, ο νομικός κίνδυνος κ.ά.. Συνεπώς, κάθε επιχείρηση έρχεται καθημερινά αντιμέτωπη με πολλούς κινδύνους, τους οποίους καλείται να διαχειριστεί και να αντιμετωπίσει (Κιόχος και συν., 2018).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η διαχείριση των κινδύνων (enterprise risk management – ERM) που εμφανίζονται καθημερινά αποτελεί μέγιστης σημασίας για κάθε επιχείρηση. Σύμφωνα με τον Μιλτιάδη (2016), ανεξάρτητα από το είδος του κινδύνου, υπάρχει μία κατάλληλη διαδικασία πέντε σταδίων με την οποία οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί μπορούν να διαχειριστούν αποτελεσματικά τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει αρχικά την αναγνώριση όλων των

πιθανών κινδύνων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση και έπειτα την εκτίμηση της πιθανότητας να συμβούν και της σοβαρότητας των ζημιών που θα προκύψουν. Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανάπτυξη και επιλογή των κατάλληλων μεθόδων για τη διαχείριση των κινδύνων, καθώς και η εφαρμογή των μεθόδων που επιλέχθηκαν. Τέλος, προκειμένου η επιχείρηση να εξελίσσεται, απαιτείται αξιολόγηση της αποδοτικότητας και καταλληλότητας των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται και επικαιροποίηση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζει η επιχείρηση (Νεκτάριος, 2016).

Κατά την εφαρμογή της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνου, υπάρχει ένα πλήθος παραγόντων που θα πρέπει να λάβει η επιχείρηση σοβαρά υπόψιν. Αρχικά, πρέπει να αναλυθεί το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση, καθώς μέσω αυτού θα μπορέσει να εντοπίσει τους κινδύνους που πρέπει να αντιμετωπίσει. Συγχρόνως, χρειάζεται να μελετηθούν η φύση και η έκταση των κινδύνων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση ή ο οργανισμός, καθώς και η φύση και η έκταση των κινδύνων που αποδέχεται η διοίκηση της επιχείρησης. Εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι η δυνατότητα της επιχείρησης να μειώσει τον αντίκτυπο του κινδύνου στη λειτουργία της, ενώ ιδιαίτερης προσοχής απαιτεί και το κόστος εφαρμογής και λειτουργίας των συστημάτων ελέγχου που χρησιμοποιούνται. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να σημειωθεί και η πιθανότητα που υπάρχει να εμφανιστούν κάποιοι απρόβλεπτοι κίνδυνοι. Επομένως, υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που η επιχείρηση οφείλει να εξετάσει κατά την διαχείριση των επιχειρησιακών κινδύνων (Παπαστάθης, 2014).

Εφόσον η επιχείρηση προσδιορίσει τους κινδύνους που υπάρχουν, διαθέτει τέσσερις βασικές επιλογές σχετικά με τον τρόπο διαχείρισής τους. Η πρώτη επιλογή είναι η μείωση του κινδύνου που αντιμετωπίζει, λαμβάνοντας διάφορα μέτρα για την διαχείριση του. Μια άλλη επιλογή είναι η αποφυγή του κινδύνου, η οποία ενδείκνυται σε περιπτώσεις που ο κίνδυνος είναι αρκετά μεγάλος και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί από την επιχείρηση. Τρίτη επιλογή αποτελεί η μεταβίβαση του κινδύνου, κατά την οποία μεταβιβάζεται μερικώς ή ολικώς ο κίνδυνος σε τρίτους εκτός της επιχείρησης (π.χ. ασφαλιστικές εταιρίες). Τέλος, υπάρχει και η επιλογή της αποδοχής του κινδύνου, εφόσον αυτός εντάσσεται στα αποδεκτά όρια του φυσιολογικού κινδύνου που αποδέχεται η διοίκηση της επιχείρησης ή του οργανισμού (Λουμιώτης, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

3.1. Η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου

Σύμφωνα με τους Coetzee και Lubbe (2014) ένας βασικός ρόλος του εσωτερικού ελέγχου είναι η διαχείριση των επιχειρησιακών κινδύνων, διασφαλίζοντας ότι οι λειτουργίες της επιχείρησης ή του οργανισμού εκτελούνται αποτελεσματικά και αποδοτικά, ενώ οι διαθέσιμοι πόροι χρησιμοποιούνται με το βέλτιστο δυνατό τρόπο. Κατά την έρευνα τους ανέπτυξαν ένα μοντέλο τεσσάρων βημάτων διαχείρισης κινδύνου, που εάν ακολουθηθούν, επιτυγχάνονται αποτελεσματικότερες και αποδοτικότερες διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου. Τα τέσσερα βήματα περιλαμβάνουν τον καθορισμό των στρατηγικών στόχων της επιχείρησης ή του οργανισμού, την αναγνώριση από τον ελεγκτή των πιθανών κινδύνων που ενδέχεται να απειλήσουν την επίτευξη των παραπάνω στόχων, την αξιολόγηση των κινδύνων, λαμβάνοντας υπόψιν την πιθανότητα εμφάνισης και την ενδεχόμενη επίδραση τους και, τέλος, την παρακολούθηση τους σε τακτά χρονικά διαστήματα ή την αντιμετώπισή τους. Η εφαρμογή του παραπάνω μοντέλου κατά την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη απόδοση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, πραγματοποιώντας λιγότερους ελέγχους και αναδεικνύοντας περισσότερο κρίσιμα ζητήματα, έναντι των παραδοσιακών τρόπων άσκησης εσωτερικού ελέγχου (Coetzee and Lubbe, 2014).

Η ύπαρξη συστημάτων αξιολόγησης των επιχειρησιακών κινδύνων αποτελεί μεγίστης σημασίας για τον τρόπο άσκησης του εσωτερικού ελέγχου. Σε έρευνα που πραγματοποίησαν οι Allergini και D'Onza (2003) ανάμεσα στις μεγαλύτερες εισηγμένες ιταλικές επιχειρήσεις, παρατήρησαν ότι το 67% αυτών ακολουθούσαν διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνων, εφαρμόζοντας το πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου της επιτροπής COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), κυρίως σε μακροχρόνιο επίπεδο, προκειμένου να πραγματοποιήσουν τον ετήσιο προγραμματισμό και τους ετήσιους ελέγχους τους. Μόλις το 8% των επιχειρήσεων του δείγματος χρησιμοποιούσαν συστήματα αξιολόγησης κινδύνων κατά τον ασκούμενο εσωτερικό έλεγχο των λειτουργιών τους, τόσο σε μακροχρόνιο όσο και βραχυχρόνιο επίπεδο, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των περισσότερο κρίσιμων κινδύνων, ενώ το υπόλοιπο 25% πραγματοποιούσαν εσωτερικό έλεγχο ακολουθώντας παραδοσιακές μεθόδους, όπως τον κυκλική μέθοδο εσωτερικού ελέγχου, χωρίς την χρήση συστημάτων αξιολόγησης κινδύνου. Τέλος, η έρευνα τους υπογράμμισε ότι οι ιταλικές επιχειρήσεις με την εφαρμογή διαδικασιών αξιολόγησης κινδύνων στοχεύουν στην ενδυνάμωση των

συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης (Allergini and D'Onza, 2003).

Το 2009 οι Castanheira *et al.* αναζήτησαν τους παράγοντες που επηρεάζουν την υιοθέτηση εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στο κίνδυνο ανάμεσα σε 52 πορτογαλικές επιχειρήσεις. Τα αποτελέσματα τους έδειξαν ότι η εφαρμογή ενός μοντέλου διαχείρισης κινδύνου κατά την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται σημαντικά από το εάν η επιχείρηση δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο και από το εάν η επιχείρηση είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο, καθώς όπως αναφέρουν τέτοιου είδους επιχειρήσεις εκτίθενται σε περισσότερους κινδύνους κατά την λειτουργία τους. Παράλληλα, εντόπισαν ότι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα είναι περισσότερο πιθανό να εφαρμόσουν συστήματα διαχείρισης κινδύνου, έναντι επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα, χωρίς όμως η σχέση αυτή να είναι στατιστικά σημαντική (Castanheira *et al.*, 2009).

Την ίδια χρονιά, οι Koutoupis και Tsamis (2009) πραγματοποίησαν έρευνα με την οποία προσπάθησαν να αναδείξουν την σημασία της εφαρμογής διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου που διαχειρίζονται τον κίνδυνο από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ελλάδας. Μέσα από αυτήν, εστίασαν στο γεγονός ότι ο εσωτερικός έλεγχος χρειάζεται να επικεντρώνεται στους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί, έναντι δραστηριοτήτων συμμόρφωσης με το νομικό πλαίσιο και τις κανονιστικές ρυθμίσεις, χρησιμοποιώντας την κυκλική προσέγγιση εσωτερικού ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρουν την ύπαρξη τριών προσεγγίσεων για τη διενέργεια εσωτερικού ελέγχου. Η πρώτη είναι η κυκλική προσέγγιση, κατά την οποία δεν πραγματοποιείται καμία δραστηριότητα αξιολόγησης των επιχειρησιακών κινδύνων και θεωρείται δαπανηρή από άποψη χρόνου. Στην δεύτερη προσέγγιση, πραγματοποιείται μία βασική ανάλυση των πιο σημαντικών επιχειρησιακών κινδύνων κατά την διάρκεια του ετήσιου ελέγχου. Τέλος, στη τρίτη προσέγγιση, την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στην αξιολόγηση του κινδύνου, πραγματοποιείται συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση όλων των επιχειρησιακών κινδύνων, εστιάζοντας στην πιθανότητα εμφάνισής τους και στο αποτέλεσμα στο οποίο μπορούν να οδηγήσουν. Για την τρίτη προσέγγιση, η οποία κρίνεται και η πιο αποτελεσματική, διευκρινίζεται ότι η ομάδα ελέγχου απαιτείται αρχικά να κατανοήσει τους στόχους και τις στρατηγικές της επιχείρησης και να προσδιορίσει και να αναλύσει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, ώστε να είναι σε θέση να αξιολογήσει τους επιχειρησιακούς κινδύνους, να εντοπίσει τους πιο κρίσιμους και να προσπαθήσει, τελικώς, να τους αντιμετωπίσει (Koutoupis and Tsamis, 2009).

Μέσω της έρευνας που πραγματοποίησε η Nor Hafizah (2017) σε 117 εταιρίες της Μαλαισίας, προσπάθησε να εντοπίσει και να αναδείξει την ύπαρξη συσχέτισης ανάμεσα στους ελεγκτικούς μηχανισμούς των εταιριών και την εφαρμογή της διαχείρισης κινδύνου

κατά την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου. Τα στοιχεία που αναλύθηκαν έδειξαν ότι η ύπαρξη ενεργού ρόλου και ενδιαφέροντος από την επιτροπή ελέγχου ως προς την παροχή ολοκληρωμένης άποψης και οπτικής σχετικά με την ελεγκτική διαδικασία, καθώς και η χρήση συστήματος διαχείρισης κινδύνου από την επιχείρηση, αποτελούν παράγοντες που καθορίζουν την εφαρμογή διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στον κίνδυνο. Συνεπώς, μέσω της ενεργής συμμετοχής της επιτροπής ελέγχου σε όλες τις ελεγκτικές πρακτικές της επιχείρησης, καθώς και μέσω της ανάπτυξης εταιρικής κουλτούρας που περιλαμβάνει τη διαχείριση του κινδύνου, μπορούν να επιτευχθούν καλύτερες ποιοτικά διαδικασίες ελέγχου (Nor Hafizah, 2017).

Οι Drogalas και Siopi (2017) ερεύνησαν το κατά πόσο ο εσωτερικός έλεγχος, η προστιθέμενη αξία του εσωτερικού ελέγχου και οι εσωτερικοί ελεγκτές σχετίζονται με την διαχείριση κινδύνου στις ελληνικές επιχειρήσεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι και οι τρεις παράγοντες είναι στατιστικά σημαντικοί και επηρεάζουν θετικά τη διαχείριση κινδύνου που εφαρμόζεται από τις ελληνικές επιχειρήσεις, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο μπορούν οι επιχειρήσεις να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τη διαχείριση κινδύνου κατά την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου. Με τον τρόπο αυτό, οι επιχειρήσεις θα μπορέσουν τελικώς να εντοπίσουν όλες τις περιοχές κινδύνου στις οποίες πρέπει να εστιάσουν, καθώς και να εφαρμόσουν τις κατάλληλες διαδικασίες για την αντιμετώπισή τους (Drogalas and Siopi, 2017).

3.2. Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών

Οι Sarens *et al.* (2009) μελέτησαν τέσσερις βέλγικες επιχειρήσεις που διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου και επιτροπή ελέγχου και προσπάθησαν να ερευνήσουν τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών που συνδέονται με την απόδοσή τους. Τα αποτελέσματα τους έδειξαν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να διαθέτουν τόσο γενικές γνώσεις για τον κόσμο των επιχειρήσεων, όσο και ειδικές γνώσεις σε θέματα ελεγκτικής, σχετικές με το περιβάλλον της επιχείρησης στην οποία εργάζονται και τους κινδύνους που αντιμετωπίζει. Η εμπειρία των εσωτερικών ελεγκτών, η γνώση και η ανάμειξη τους στις διαδικασίες της επιχείρησης, αλλά και οι διαπροσωπικές σχέσεις και οι τρόποι συμπεριφοράς που αναπτύσσουν με τους υπόλοιπους εργαζόμενους, αποτελούν στοιχεία που ενισχύουν την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Τέλος, υπογράμμισαν το γεγονός ότι η κατανόηση της σημασίας της διαχείρισης του κινδύνου πρέπει να γίνει αντιληπτή όχι μόνο από τους εσωτερικούς ελεγκτές, αλλά και από τα στελέχη της ανώτερης διοίκησης (Sarens *et al.*, 2009).

Την ίδια χρονιά, στην Ιταλία, οι Arena και Azzone (2009) προσπάθησαν να αναδείξουν τις οργανωσιακές επιλογές που επιδρούν στην αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Η μελέτη απέδειξε ότι τα χαρακτηριστικά και οι ικανότητες των

εσωτερικών ελεγκτών, όπως η απόδοσή τους κατά την άσκηση του ελέγχου, η προηγούμενη εμπειρία τους σε οικονομικά, ελεγκτικά και χρηματοοικονομικά θέματα και η θέληση και επιμονή να βρουν λύση σε προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση, αυξάνουν την προστιθέμενη αξία και αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Συγχρόνως, η εφαρμογή από την επιχείρηση και η ανάμειξη των ελεγκτών σε διαδικασίες αυτοαξιολόγησης και διαχείρισης κινδύνου, δηλαδή η αναγνώριση και αξιολόγηση κινδύνων, η εφαρμογή ενός συστήματος διαχείρισης κινδύνου και η ανάλυση των αποτελεσμάτων των παραπάνω διαδικασιών, σχετίζεται άμεσα με την απόδοση του εσωτερικού ελέγχου (Arena and Azzone, 2009).

Στην έρευνα που πραγματοποίησαν οι Alqudah *et. al* (2019) στην Ιορδανία εστίασαν στα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών που επηρεάζουν την απόδοση τους σε επιχειρήσεις και οργανισμούς του δημόσιου τομέα. Η ανάλυση που πραγματοποίησαν έδειξε ότι η συνεργασία με τους εξωτερικούς ελεγκτές μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της προστιθέμενης αξίας της επιχείρησης, επιτρέποντας τους να παρέχουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, ενώ η ενδυνάμωση και η στήριξη από την διοίκηση αναδείχθηκε ιδιαίτερης σημασίας για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων τους. Συγχρόνως, απαραίτητη καθίσταται η ανεξαρτησία των εσωτερικών ελεγκτών προκειμένου να διενεργούν όλους τους ελέγχους αποδοτικά και αποτελεσματικά. Τέλος, τα ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν από 117 χρηματοοικονομικούς διευθυντές και εσωτερικούς ελεγκτές του δημοσίου τομέα απέδειξαν ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά έχουν θετική συσχέτιση με την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών ελεγκτών, μέσω της οποίας τίθενται οι βάσεις για την κατάλληλη διαχείριση και αντιμετώπιση των επιχειρησιακών κινδύνων (Alqudah *et. al*, 2019).

Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε και η έρευνα που πραγματοποίησαν οι Endaya και Hanefah (2016) στη Λιβύη. Έπειτα από παλινδρομήσεις 114 ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από μέλη του οργανισμού λογιστών και ελεγκτών της Λιβύης, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών σχετίζονται θετικά και στατιστικά σημαντικά με την αποτελεσματικότητά τους, ενώ η υποστήριξη της διοίκησης παίζει σημαντικό ρόλο στην παραπάνω σχέση. Σύμφωνα με την έρευνα, η αντικειμενικότητα των εσωτερικών ελεγκτών, η γνώση και η εμπειρία σε θέματα ελεγκτικής, η αποτελεσματική επικοινωνία με τα υπόλοιπα μέλη της επιχείρησης, καθώς και η συνεχής εκπαίδευση και βελτίωσή τους, αποτελούν στοιχεία που σχετίζονται άμεσα με την συνεισφορά και αποδοτικότητα των εσωτερικών ελεγκτών. Η παραπάνω σχέση καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική, αφού καθήκον των εσωτερικών ελεγκτών αποτελεί η κατανόηση και διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων της

οντότητας, καθώς και η συνεισφορά τους στη λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων (Endaya and Hanefah, 2016).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, προκύπτει η ακόλουθη υπόθεση:

H₁: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

3.3. Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου

Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί έναν προσδιοριστικό παράγοντα της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου σε μία επιχείρηση. Σύμφωνα με τους Mihret και Yismaw (2007), η ποιότητα του ασκούμενου εσωτερικού ελέγχου προσδιορίζεται από την εξειδίκευση των ελεγκτών, το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών και τον κατάλληλο και ολοκληρωμένο προγραμματισμό, εκτέλεση και επικοινωνία των ελέγχων που πραγματοποιούνται. Παράλληλα, η ύπαρξη ποιότητας κατά τον εσωτερικό έλεγχο οδηγεί σε παροχή χρήσιμων συμβουλών, προτάσεων και ευρημάτων από τους εσωτερικούς ελεγκτές, τα οποία αποτελούν μέγιστης σημασίας για τις αποφάσεις της διοίκησης της επιχείρησης και την διαχείριση των κινδύνων που παρουσιάζονται. Τέλος, αναλύθηκε μελέτη περίπτωσης επιχείρησης του δημόσιου τομέα της Αιθιοπίας, εντοπίζοντας σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στη ποιότητα και την αποτελεσματικότητα του ασκούμενου εσωτερικού ελέγχου (Mihret and Yismaw, 2007).

Οι Cohen και Sayag (2010) πραγματοποίησαν έρευνα σε 108 εσωτερικούς ελεγκτές και γενικούς διευθυντές οργανισμών του Ισραήλ, προσπαθώντας να εντοπίσουν τους προσδιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν θετικά την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Προκειμένου να μετρήσουν την ποιότητα της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών έλεγξαν καταστάσεις όπως τον τρόπο καθορισμού του ετήσιου σχεδίου ελέγχων, την σημαντικότητα των τμημάτων που ελέγχονται, τον τρόπο επικοινωνίας των εσωτερικών ελεγκτών με την υπόλοιπη επιχείρηση, την προσπάθεια για αντιμετώπιση προβλημάτων που παρουσιάζονται και το εύρος των δραστηριοτήτων στις οποίες συμμετέχουν. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η ποιότητα της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών σχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου, επιβεβαιώνοντας την ανάλυση τους σύμφωνα με την οποία οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να παρέχουν και συμβουλές όχι μόνο χρηματοοικονομικές, απαιτείται να είναι αντικειμενικοί κατά την εργασία τους, ενώ πρέπει να προσαρμόζονται και να συμμορφώνονται στις θεσμοθετημένες απαιτήσεις, στο πλαίσιο της αξιολόγησης, της αποτελεσματικότητας της εργασίας τους και της συνεισφοράς στη διαχείριση κινδύνου (Cohen and Sayag, 2010).

Αντίστοιχη έρευνα πραγματοποιήθηκε από τους Alzeban και Gwilliam (2014) σε 79 οργανισμούς του δημόσιου τομέα της Σαουδικής Αραβίας. Μέσω ανάλυσης ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από εσωτερικούς ελεγκτές και διευθυντές των οργανισμών, εξέτασαν τη συσχέτιση ανάμεσα στη αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου και πέντε βασικούς παράγοντες εσωτερικού ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι παράγοντες που σχετίζονται με την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου, όπως η απόδοση και εξειδίκευση των εσωτερικών ελεγκτών, ή η σχέση των εσωτερικών ελεγκτών με τους εξωτερικούς ελεγκτές, επηρεάζουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου, η οποία σύμφωνα με τους ερευνητές συνδέεται άμεσα με την επίτευξη των στόχων κάθε επιχείρησης, με την αξιολόγηση των εσωτερικών συστημάτων ελέγχου, αλλά και με την αξιολόγηση και βελτίωση του τρόπου διαχείρισης των κινδύνων της επιχείρησης (Alzeban and Gwilliam, 2014).

Στον ελληνικό χώρο οι Drogalas *et al.* (2015) ερεύνησαν τους προσδιοριστικούς παράγοντες της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου, με στόχο να υπογραμμίσουν το πως οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να αυξήσουν την απόδοση τους. Έπειτα από ανάλυση 40 ερωτηματολογίων που προήλθαν από ελληνικές επιχειρήσεις εισηγμένες στο χρηματιστήριο Αθηνών, εντόπισαν ότι η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου σχετίζεται θετικά και σημαντικά με την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Τέλος, η ποιότητα μετρήθηκε ως συνάρτηση της επίτευξης των στόχων από τους εσωτερικούς ελεγκτές, της αποτελεσματικότητας της εργασίας των ελεγκτών, της επικοινωνίας ανάμεσα στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, της σημαντικότητας των προτάσεων των εσωτερικών ελεγκτών και της κατάλληλης αιτιολόγησης των ευρημάτων των ελέγχων, παράγοντες οι οποίοι συνδέονται έμμεσα με τον τρόπο διαχείρισης των κινδύνων από την επιχειρηματική οντότητα (Drogalas *et al.*, 2015).

Όλες οι έρευνες που προαναφέρθηκαν μελετούν την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου ως προσδιοριστικό παράγοντα της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου. Παρόλα αυτά, λαμβάνοντας υπόψη το συνεχώς μεταβαλλόμενο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, την ύπαρξη και δημιουργία όλο και περισσότερων επιχειρηματικών κινδύνων και την άμεση σύνδεση του εσωτερικού ελέγχου με την διαχείριση των κινδύνων αυτών, καταλήγουμε στην ακόλουθη υπόθεση:

H₂: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

3.4. Η ανάγκη για επανέλεγχο

Σύμφωνα με την Nor Hafizah (2017), στόχος της επιτροπής ελέγχου μιας επιχείρησης αποτελεί η παροχή συνεχής επίβλεψης των εξελίξεων που συνδέονται με το τμήμα ελέγχου, ώστε να παρακολουθεί την εξέλιξη των ενεργειών της διοίκησης. Επομένως, σημαντικό χαρακτηριστικό των εσωτερικών ελεγκτών αποτελεί η ανάγκη για επανέλεγχο, δηλαδή η δυναμική και προληπτική στάση των ελεγκτών κατά την οποία παρέχουν την γνώμη και σπικτική τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες. Μια επιτροπή ελέγχου που έχει ως χαρακτηριστικό την ανάγκη για επανέλεγχο, ελέγχει, αναθεωρεί και εγκρίνει τα σχέδια εσωτερικών ελέγχων και τις δραστηριότητές που σχετίζονται με αυτούς σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ λαμβάνει σοβαρά υπόψη πληροφορίες που σχετίζονται με τους επιχειρηματικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει η επιχείρηση. Συγχρόνως, σε έρευνα που πραγματοποίησε σε 117 επιχειρήσεις της Μαλαισίας, εντόπισε ότι η παραπάνω στάση σχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου, αποδεικνύοντας ότι η ενεργή απασχόληση της επιτροπής ελέγχου με ανάλυση και αξιολόγηση των ελεγκτικών διαδικασιών της επιτρέπει να εκφράζει ανησυχίες σχετικά με κινδύνους και θέματα εσωτερικού ελέγχου (Nor Hafizah, 2017).

Σε έρευνα που διεξήχθη το 2018 από τους Oussii και Bouilila Taktak σε 59 εσωτερικούς ελεγκτές επιχειρήσεων της Τυνησίας, μελετήθηκαν τα χαρακτηριστικά του τμήματος εσωτερικού ελέγχου που σχετίζονται με την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Ένα από τα χαρακτηριστικά που αναλύθηκαν αποτέλεσε η ύπαρξη διαδικασίας επανελέγχου και ανατροφοδότησης, η οποία σύμφωνα με τους ερευνητές προσδιορίζεται από την εφαρμογή συνεχιζόμενων εσωτερικών ελέγχων και την ύπαρξη περιοδικών αναφορών. Μέσω της παραπάνω διαδικασίας οι εσωτερικοί ελεγκτές καθίστανται ικανοί να επιβεβαιώσουν τη σωστή ροή και εκτέλεση των ενεργειών από τη διοίκηση, καθώς και να εντοπίσουν ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν. Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην ύπαρξη διαδικασίας επανελέγχου και ανατροφοδότησης και στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου (Oussii and Bouilila Taktak, 2018).

Οι Mat Zain και Subramaniam (2007) πραγματοποίησαν έρευνα σε 11 επιχειρήσεις της Μαλαισίας σχετικά με την συσχέτιση την επιτροπής ελέγχου με το τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων ανώτατων διοικητικών στελεχών έδειξαν ότι η επιτροπή ελέγχου μπορεί να αποτελεσματική μόνο εφόσον γνωρίζει ακριβώς κάθε κατάσταση, βασιζόμενη στα στοιχεία και τις πληροφορίες που παρέχονται από το τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να παρακολουθούν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση, καθώς συχνά

τους ζητείται να εξηγήσουν και να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με τους τρόπους διαχείρισης των κινδύνων, τους απαραίτητους ελέγχους, αλλά και τους τρόπους μετριασμού των κινδύνων. Τέλος, σημειώθηκε ότι το τμήμα εσωτερικού ελέγχου είναι αρμόδιο για την ακρίβεια και καταλληλότητα του σχεδίου ελέγχων, οφείλει να κατέχει την απαραίτητη γνώση και εξειδίκευση στα θέματα που διαχειρίζεται, ενώ προτείνεται να διατηρεί έναν κώδικα ηθικής δεοντολογίας που προάγει την ειλικρίνεια, τον επαγγελματισμό και τον σεβασμό εντός της επιχείρησης. Όλα τα παραπάνω, αναδεικνύουν την σημαντικότητα της ύπαρξης ανάγκης για επανέλεγχο που διακατέχει τους εσωτερικούς ελεγκτές (Mat Zain and Subramaniam, 2007).

Σε μελέτη περίπτωσης αγγλικής επιχείρησης που πραγματοποιήθηκε από τους Turley και Zaman την ίδια χρονιά (2007), αναλύθηκαν οι καταστάσεις και οι διαδικασίες που επηρεάζουν την λειτουργία και την αποτελεσματικότητα της επιτροπής ελέγχου και των εσωτερικών ελεγκτών. Σύμφωνα με τη μελέτη, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις κατά τις οποίες η επιτροπή ελέγχου ασκεί σημαντική επιρροή στα αποτελέσματα των ενεργειών της διοίκησης. Συγχρόνως, αναφέρεται ότι η επιρροή της επιτροπής ελέγχου ενδέχεται να είναι περισσότερο ισχυρή όταν σχετίζεται με μη καθημερινές καταστάσεις, αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα της συνεχούς γνώσης όλων των εξελίξεων εντός της επιχείρησης και της ανάγκης για επανέλεγχο των διαδικασιών (Turley and Zaman, 2007).

Η παραπάνω ανάλυση αναδεικνύει το γεγονός ότι η ανάγκη για επανέλεγχο από τους εσωτερικούς ελεγκτές και την επιτροπή ελέγχου σχετίζεται με τη διαχείριση κινδύνου που πρέπει να πραγματοποιεί η επιχείρηση. Επομένως, καταλήγουμε στην ακόλουθη υπόθεση:

H₃: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην ανάγκη για επανέλεγχο και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

3.5. Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου

Η διαχείριση των επιχειρησιακών κινδύνων συνδέεται άμεσα με την επίτευξη των στρατηγικών στόχων κάθε επιχείρησης ή οργανισμού. Βασικός στόχος της διαχείρισης κινδύνου είναι η ύπαρξη των κατάλληλων ελέγχων και διαδικασιών που θα βελτιώσουν τον τρόπο λήψης αποφάσεων, ενισχύοντας την απόδοση όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός συστήματος διαχείρισης κινδύνου, το οποίο μέσα από την εφαρμογή συγκεκριμένων και κατάλληλων διαδικασιών μπορεί να οδηγήσει στην αναγνώριση και αντιμετώπιση πιθανών απειλών για την επιχείρηση. Ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να εστιάζει σε όλους τους κινδύνους, χρηματοοικονομικούς και μη, που ενδεχομένως θα αντιμετωπίσει η επιχείρηση και θα επηρεάσουν την συνολική της απόδοση, αφού προηγουμένως ορισθεί το προφίλ ρίσκου

και η κουλτούρα που επιθυμεί να ακολουθήσει η επιχείρηση (Woods, 2007; Goodwin-Steward and Kent, 2006).

Σε μελέτη που πραγματοποίησε ο Woods (2007) προσπάθησε να δείξει το τρόπο με τον οποίο ένα σύστημα διαχείρισης κινδύνου μπορεί να χρησιμοποιηθεί στρατηγικά από τις επιχειρήσεις. Μέσα από ανάλυση μελέτης περίπτωσης καταλήγει στο γεγονός ότι η μη εφαρμογή ενός συστήματος διαχείρισης κινδύνου, ή ακόμη και η λανθασμένη εφαρμογή αυτού, μπορεί να οδηγήσει σε αδύναμη αναγνώριση των κινδύνων που πρέπει να ελεγχθούν, με αποτέλεσμα την υπερφόρτωση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών και την απόδοση ευθυνών στο τμήμα ελέγχου. Ως αποτέλεσμα, ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών περιλαμβάνει και τον έλεγχο και διαχείριση των κινδύνων, ενισχύοντας τις πιθανότητες ύπαρξης συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ των ελεγκτών και των διοικητικών στελεχών. Αντίθετα, η εφαρμογή αναπτυγμένων συστημάτων διαχείρισης κινδύνου μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστική και αποτελεσματική απασχόληση των εσωτερικών ελεγκτών με δραστηριότητες αξιολόγησης και αντιμετώπισης κινδύνου (Woods, 2007).

Οι Mardessi και Ben Arab (2018) προσπάθησαν να αναδείξουν τους προσδιοριστικούς παράγοντες της εφαρμογής ενός συστήματος διαχείρισης κινδύνου σε επιχειρήσεις στην Τυνησία. Μέσα από ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε σε 80 εσωτερικούς ελεγκτές και χρηματοοικονομικούς διευθυντές επιχειρήσεων σχετικά με τη διαδικασία διαχείρισης των κινδύνων και τους βασικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν, εντόπισαν ότι συστήματα διαχείρισης κινδύνων εμφανίζονται κυρίως σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και μεγάλες επιχειρήσεις. Συγχρόνως, αποδείχθηκε ότι η εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος σχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με την ύπαρξη εσωτερικού ελέγχου και υπεύθυνου ανάλυσης κινδύνου, ενώ εξαρτάται και από τον τύπο και το μέγεθος της εταιρίας (Mardessi and Ben Arab, 2018).

Στην Αυστραλία οι Goodwin-Steward και Kent (2006) μελέτησαν τους προσδιοριστικούς παράγοντες του εσωτερικού ελέγχου. Τα στοιχεία τους προήλθαν έπειτα από ανάλυση ετησίων αναφορών 450 εισηγμένων επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο της Αυστραλίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματά τους, το 60% των επιχειρήσεων του δείγματος διέθετε ομάδα ή επιτροπή διαχείρισης κινδύνου, ενώ μία στις τέσσερις είχε υπεύθυνο διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνων, αποδεικνύοντας ότι ο εσωτερικός έλεγχος σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ύπαρξη συστήματος και διαδικασιών διαχείρισης κινδύνου (Goodwin-Steward and Kent, 2006).

Στον ελληνικό χώρο οι Drogalas *et al.* (2017) προσπάθησαν να ερευνήσουν τους προσδιοριστικούς παράγοντες που συνδέονται με την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνου από τις επιχειρήσεις. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με διανομή

ερωτηματολογίου σε 118 ελληνικές επιχειρήσεις και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου σχετίζεται θετικά και στατιστικά σημαντικά με την διαχείριση κινδύνου που εφαρμόζει η επιχείρηση. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι η σύνδεση της διαχείρισης κινδύνου με τον εσωτερικό έλεγχο είναι μεγίστης σημασίας για την επιτυχία της επιχείρησης (Drogalas *et al.*, 2017).

Σύμφωνα με την προηγούμενη ανάλυση, οδηγούμαστε στην παρακάτω υπόθεση:

H₄: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στο σύστημα διαχείρισης κινδύνου και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

3.6. Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου

Τα διεθνή πρότυπα για την επαγγελματική εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου σκοπεύουν στην εκπαίδευση των ατόμων σχετικά με το ρόλο και τις ευθύνες που υπάρχουν κατά την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου και παρέχουν τη βάση για μέτρηση της απόδοσης του εσωτερικού ελέγχου και βελτίωση του τρόπου εφαρμογής του. Παρόλα αυτά, η πολυπλοκότητα που επικρατεί στο οικονομικό περιβάλλον και η ποικιλία των επιχειρήσεων αναφορικά με το μέγεθος, το σκοπό και τη δομή, έχουν ως αποτέλεσμα ο τρόπος άσκησης του εσωτερικού ελέγχου και ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου να διαφέρουν από επιχείρηση σε επιχείρηση. Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησαν οι Burnaby *et al.* (2009) σχετικά με την εφαρμογή των προτύπων στην Αμερική και σε Ευρωπαϊκές χώρες, κύριοι λόγοι μη εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου αποτελούν το κατά πόσο η διοίκηση υποστηρίζει ότι τα πρότυπα προσθέτουν αξία για την επιχείρηση και η αντίληψη ότι εφαρμογή τους απαιτεί αρκετό χρόνο. Τέλος, αναφέρεται ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι χρήσιμο να διαθέτουν επίσημες πιστοποιήσεις, οι οποίες αποδεικνύουν ότι ο ελεγκτής έχει κατανοήσει τα διεθνή πρότυπα ελέγχου και διαθέτει όλη την απαραίτητη γνώση για πραγματοποίηση εσωτερικού ελέγχου (Burnaby *et al.*, 2009).

Στην έρευνα που πραγματοποίησαν οι Sadler *et al.* (2008) σχετικά με την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου σε παγκόσμιο επίπεδο, εντοπίστηκε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων εφαρμόζει τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, το 57,2% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι εφαρμόζει πλήρως τα πρότυπα, ενώ το 28,3% δήλωσε ότι τα εφαρμόζει μερικώς. Βασικοί λόγοι μη εφαρμογής των προτύπων αποτέλεσαν και πάλι η άποψη της διοίκησης σχετικά με το εάν τα πρότυπα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχείρησης και το γεγονός ότι η εφαρμογή των προτύπων είναι χρονοβόρα ή το προσωπικό δεν είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο, ενώ κάποιοι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι τα πρότυπα είναι περίπλοκα, δεν είναι κατάλληλα για μικρές επιχειρήσεις ή δεν αντιπροσωπεύουν τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση. Επομένως, γίνεται εμφανές ότι παρόλο που τα πρότυπα

στοχεύουν στη οργάνωση και συνοχή του τρόπου άσκησης του εσωτερικού ελέγχου, προωθώντας την ανάπτυξη της επιχείρησης και την αντιμετώπιση των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται, οι διαφορές που εντοπίζονται στο οικονομικό και νομικό περιβάλλον από χώρα σε χώρα μεταβάλλουν το βαθμό εφαρμογής τους (Sadler *et al.*, 2008).

Την επίδραση της εφαρμογής των διεθνών προτύπων επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης μελέτησε στην έρευνα που πραγματοποίησε ο Alzeban (2019) σε 142 επιχειρήσεις της Σαουδικής Αραβίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η υψηλότερης ποιότητας χρηματοοικονομική πληροφόρηση σχετίζεται θετικά με την εφαρμογή των διεθνών προτύπων. Επίσης, η ύπαρξη ενός επίσημου εγγράφου (όπως το καταστατικό της επιχείρησης) που προσδιορίζει τον σκοπό της επιχείρησης, τη δύναμη της διοίκησης και τις ευθύνες του προσωπικού, το οποίο συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου, οδηγεί σε υψηλότερη ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Τέλος, μέσω της έρευνας αναδεικνύεται η σημασία της εφαρμογής των προτύπων για κάθε επιχείρηση και για τους υπάλληλους της (Alzeban, 2019).

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ανάλυση, σε συνδυασμό με το περιβάλλον που δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις, το οποίο ενέχει πολλούς επιχειρηματικούς κινδύνους προς αντιμετώπιση, γίνεται η ακόλουθη υπόθεση:

H₅: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στο βαθμό εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας που πραγματοποιήθηκε προκειμένου να εξετασθούν οι κρίσιμες μεταβλητές της εφαρμογής του εσωτερικού ελέγχου βασισμένη στη διαχείριση κινδύνου. Αρχικά, προσδιορίζεται ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας, ενώ στη συνέχεια αναλύονται το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε και η μεθοδολογία στατιστικής ανάλυσης των απαντήσεων της έρευνας.

4.2. Πληθυσμός – Δείγμα

Ο εσωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται υποχρεωτικά από ελληνικές επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, καθώς και από άλλες μεγάλες επιχειρήσεις εφόσον το επιθυμούν, οι εργαζόμενοι των οποίων συνολικά αποτελούν τον πληθυσμό της έρευνας. Δεδομένου των παραπάνω, το δείγμα της έρευνας αποτελείται από εργαζόμενους σε επιχειρήσεις και οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου.

4.3. Ερωτηματολόγιο

Για τις ανάγκες της έρευνας, έπειτα από προσεκτική ανάλυση της διεθνούς βιβλιογραφίας, δημιουργήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο στάλθηκε ηλεκτρονικά σε εργαζόμενους ελληνικών επιχειρήσεων που διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Το ερωτηματολόγιο, σε αντίθεση με άλλες μεθόδους (όπως τις συνεντεύξεις ή την παρατήρηση), αποτελεί μία από τις πιο αποδοτικές μεθόδους συλλογής στοιχείων για τις ποσοτικές έρευνες, καθώς το δείγμα μπορεί να προσεγγιστεί εύκολα και άμεσα, δεν απαιτεί πολύ χρόνο και κόστος η συμπλήρωση του και παρέχει χρήσιμα στοιχεία που προέρχονται απευθείας από τα άτομα με τα οποία ασχολείται η έρευνα. Για τη δημιουργία του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν οι Φόρμες της Google. Συνολικά κατά τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2019 στάλθηκαν 280 ερωτηματολόγια σε εσωτερικούς ελεγκτές, εξωτερικούς ελεγκτές, διευθυντές/managers και άλλα στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων και οργανισμών που διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Τελικά, συγκεντρώθηκαν 105 απαντήσεις, οδηγώντας σε ποσοστό ανταπόκρισης 37,5%.

Η ανάλυση της βιβλιογραφίας οδήγησε στη δημιουργία ενός δομημένου ερωτηματολογίου με 3 γενικές ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και 30 ερωτήσεις κλειστού τύπου βαθμολογικής κλίμακας Likert (πενταβάθμια κλίμακα), σύμφωνα με την οποία ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει σχετικά με το βαθμό συμφωνίας/εφαρμογής

(καθόλου – πολύ) της κάθε ερώτησης. Το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε σχεδιάστηκε με στόχο να είναι κατανοητό και να συμπληρώνεται εύκολα από τον ερωτώμενο. Για το λόγο αυτό, οι ερωτήσεις εξετάστηκαν πριν από την αποστολή του ερωτηματολογίου από εσωτερικούς ελεγκτές ως προς την ακρίβεια και την εύκολη κατανόησή τους. Έπειτα από αφαίρεση και τροποποίηση ορισμένων αρχικά δυσνόητων ερωτήσεων, το ερωτηματολόγιο στάλθηκε στους ερωτώμενους.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από επτά διαφορετικά τμήματα, τα οποία προέκυψαν έπειτα από ανάλυση της διεθνούς βιβλιογραφίας. Το κάθε τμήμα αποτελείται από διαφορετικές ερωτήσεις, νοηματικά συνδεδεμένες μεταξύ τους, με αποτέλεσμα κάθε ομάδα ερωτήσεων να δημιουργεί έναν προς εξέταση παράγοντα.

Το πρώτο τμήμα περιλαμβάνει τρεις γενικές ερωτήσεις σχετικά με τον ερωτώμενο και την επιχείρηση στην οποία εργάζεται (για εσωτερικούς ελεγκτές, διευθυντές/managers και άλλα στελέχη) ή την οποία ελέγχει (για εξωτερικούς ελεγκτές). Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η θέση που κατέχει ο ερωτώμενος, ο τομέας στον οποίο ανήκει η επιχείρηση και το εάν η επιχείρηση δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο. Η διάκριση των επιχειρήσεων με βάση τις δύο τελευταίες ερωτήσεις πραγματοποιείται σύμφωνα με την έρευνα των Castanheira *et al.* (2009).

Το δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου περιλαμβάνει επτά ερωτήσεις σχετικές με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Αρχικά, διερευνάται ο βαθμός στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος κατανοεί τους στόχους της επιχείρησης ή του οργανισμού (Coetzee and Lubbe, 2014; Koutoupis and Tsamis, 2009). Στη συνέχεια, διερευνώνται το κατά πόσο ο εσωτερικός έλεγχος προσδιορίζει και αναλύει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης (Koutoupis and Tsamis, 2009) και το κατά πόσο αξιολογεί του επιχειρησιακούς κινδύνους (Coetzee and Lubbe, 2014). Ακολουθούν ερωτήσεις σχετικά με το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί σύστημα αξιολόγησης κινδύνων σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο επίπεδο και το βαθμό στον οποίο αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης (Allergini and D'Onza, 2003). Τέλος, εξετάζεται το επίπεδο στο οποίο ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος διαχείρισης κινδύνου και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης (Nor Hafizah, 2017).

Στο τρίτο τμήμα του ερωτηματολογίου, το οποίο αποτελείται από πέντε ερωτήσεις, εξετάζονται τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών. Στις πρώτες δύο ερωτήσεις διερευνάται σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν γενικές γνώσεις για τον κόσμο των επιχειρήσεων (Sarens *et al.*, 2009) και ειδικές γνώσεις σε θέματα ελεγκτικής (Sarens *et al.*, 2009; Endaya and Hanefah, 2016). Έπειτα, εξετάζεται το κατά

πόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές αναπτύσσουν καλές συνεργατικές σχέσεις με τους εξωτερικούς ελεγκτές (Sarens *et al.*, 2009; Endaya and Hanefah, 2016; Alqudah *et al.*, 2019) και το κατά πόσο είναι έμπειροι σε οικονομικά, ελεγκτικά και χρηματοοικονομικά θέματα (Arena and Azzone, 2009; Endaya and Hanefah, 2016). Η τελευταία ερώτηση σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές παρουσιάζουν θέληση και επιμονή να βρουν λύση σε προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση (Arena and Azzone, 2009).

Το τέταρτο τμήμα εξετάζει την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου μέσα από πέντε ερωτήσεις. Η πρώτη ερώτηση αφορά το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις (Mihret and Yismaw, 2007; Cohen and Sayag, 2010; Drogalas *et al.*, 2015). Στη συνέχεια εξετάζονται το κατά πόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι αποδοτικοί στην εργασία τους (Alzeban and Gwilliam, 2014; Drogalas *et al.*, 2015) και το κατά πόσο επικοινωνούν αποδοτικά τόσο με τους εξωτερικούς ελεγκτές (Alzeban and Gwilliam, 2014; Drogalas *et al.*, 2015) όσο και με τους υπόλοιπους εργαζόμενους της επιχείρησης (Cohen and Sayag, 2010). Τέλος, ερωτάται ο βαθμός στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές προσαρμόζονται στο νομικό πλαίσιο (Cohen and Sayag, 2010).

Η ανάγκη για επανέλεγχο που παρουσιάζουν οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου, αποτελεί το αντικείμενο του πέμπτου τμήματος, το οποίο περιλαμβάνει πέντε ερωτήσεις. Αρχικά, εξετάζονται ο βαθμός στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρέχουν τη γνώμη τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες (Nor Hafizah, 2017; Turley and Zaman, 2007) και ο βαθμός στον οποίο πραγματοποιούν συνεχείς εσωτερικούς ελέγχους (Oussii and Boulila Taktak, 2018). Ακολουθούν δύο ερωτήσεις σχετικά με το εάν παρακολουθούν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση και εκφράζουν ανησυχίες για αυτούς (Nor Hafizah, 2017; Mat Zain and Subramaniam, 2007) και το εάν εντοπίζουν ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν (Oussii and Boulila Taktak, 2018). Στην τελευταία ερώτηση διερευνάται το κατά πόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου έχουν συνεχή γνώση όλων των εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα εντός της επιχείρησης (Turley and Zaman, 2007).

Στο έκτο τμήμα του ερωτηματολογίου εξετάζεται το σύστημα διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης μέσα από τέσσερις ερωτήσεις. Στη πρώτη ερώτηση διερευνάται ο βαθμός στον οποίο υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου (Drogalas *et al.*, 2017; Mardessi and Ben Arab, 2018). Στη συνέχεια, ακολουθεί ερώτηση σχετικά με το βαθμό στον οποίο ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου είναι ξεκάθαρα ορισμένες (Woods, 2007). Τέλος, διερευνάται το κατά πόσο πραγματοποιούνται οι προτάσεις του υπευθύνου

διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνου (Mardessi and Ben Arab, 2018; Goodwin-Steward and Kent, 2006) και οι προτάσεις της επιτροπής ή της ομάδας διαχείρισης κινδύνου (Goodwin-Steward and Kent, 2006).

Στο έβδομο και τελευταίο τμήμα, που αποτελείται από τέσσερις ερωτήσεις, εξετάζεται ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου. Η πρώτη ερώτηση σχετίζεται με το κατά πόσο η επιχείρηση εφαρμόζει τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου (Alzeban, 2019; Burnaby et al., 2009; Sadler et al., 2008). Στη συνέχεια, εξετάζονται ο βαθμός στον οποίο η διοίκηση υποστηρίζει την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικών ελέγχου (Burnaby et al., 2009; Sadler et al., 2008) και ο βαθμός στον οποίο ακολουθείται επίσημο έγγραφο που προσδιορίζει το σκοπό της επιχείρησης, τη δύναμη της διοίκησης και τις ευθύνες του προσωπικού και συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου (Alzeban, 2019). Η τελευταία ερώτηση διερευνά το κατά πόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν ή αποκτούν πιστοποιήσεις σχετικές με τον εσωτερικό έλεγχο (Burnaby et al., 2009).

4.4. Μεθοδολογία Στατιστικής Ανάλυσης

Προκειμένου να επιτευχθεί ολοκληρωμένη ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα επιλέχθηκε τόσο η περιγραφική στατιστική ανάλυση των δεδομένων, όσο και η ανάλυση παλινδρόμησης, μέσω διερευνητικής ανάλυσης παραγόντων (EFA) και επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων (CFA).

Για την περιγραφική στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Excel του πακέτου εργαλείων Microsoft Office. Μέσω αυτού δημιουργήθηκαν πίνακες με τις συχνότητες και τα ποσοστά απαντήσεων για κάθε ερώτηση, καθώς και τα αντίστοιχα διαγράμματα.

Στη συνέχεια, για την ανάλυση παλινδρόμησης πραγματοποιήθηκε αρχικά διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Exploratory Factor Analysis) με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος IBM SPSS Statistics 22, μέσω του οποίου διενεργήθηκε ομαδοποίηση των ερωτήσεων και δημιουργία των παραγόντων του ερευνητικού μοντέλου. Ακολούθησε η επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων (Confirmatory Factor Analysis) με τη χρήση των προγραμμάτων Smart PLS 3 και IBM SPSS Statistics 22. Μέσω των προγραμμάτων έγινε ανάλυση των δεδομένων και εξαγωγή αποτελεσμάτων σχετικά με τους ελέγχους υποθέσεων και τις συσχετίσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών και των μεταβλητών ελέγχου με την εξαρτημένη μεταβλητή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί πραγματοποιείται παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Έπειτα από τη συλλογή των ερωτηματολογίων, ακολούθησε η επεξεργασία τους και η εξαγωγή αποτελεσμάτων με την χρήση του εργαλείου Excel του πακέτου εργαλείων Microsoft Office, του προγράμματος IBM SPSS Statistics 22 και του προγράμματος Smart PLS 3. Αρχικά παρέχονται τα αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής για κάθε ερώτηση που συμπεριλήφθηκε στο ερωτηματολόγιο. Έπειτα πραγματοποιείται διερευνητική ανάλυση παραγόντων, ενώ ακολουθεί η επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων με τη διενέργεια παλινδρόμησης με τη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων, ώστε να εξετασθούν οι σχέσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών με την εξαρτημένη μεταβλητή. Τέλος, πραγματοποιείται παλινδρόμηση εισάγοντας στο υπόδειγμα και μεταβλητές ελέγχου.

5.2. Αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής

Στη ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής των ερωτήσεων της έρευνας. Για κάθε ερώτηση έχει δημιουργηθεί ένας πίνακας που περιλαμβάνει τη συχνότητα, το ποσοστό, το έγκυρο ποσοστό και το αθροιστικό ποσοστό, καθώς και το αντίστοιχο ραβδόγραμμα βάσει των συχνοτήτων των απαντήσεων. Για την δημιουργία των πινάκων και των ραβδογραμμάτων χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο Excel του πακέτου εργαλείων Microsoft Office. Προκειμένου να επιτευχθεί καλύτερη και περισσότερο οργανωμένη παρουσίαση των αποτελεσμάτων, η ενότητα χωρίζεται σε μικρότερες υποενότητες σύμφωνα με τα τμήματα του ερωτηματολογίου.

5.2.1. Τμήμα Α: Γενικές ερωτήσεις

Το πρώτο τμήμα του ερωτηματολογίου αποτελείται από τρεις ερωτήσεις (1.1. έως 1.3.) οι οποίες σχετίζονται με τον ερωτώμενο και την επιχείρηση στην οποία εργάζεται, εφόσον είναι εσωτερικός ελεγκτής, διευθυντής/manager ή άλλο στέλεχος, και με την επιχείρηση την οποία ελέγχει, εφόσον είναι εξωτερικός ελεγκτής.

Η πρώτη ερώτηση του τμήματος αφορά την θέση την οποία κατέχει ο ερωτώμενος. Τα αποτελέσματα της ερώτησης φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 1.1. Η θέση που κατέχετε είναι:				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Εσωτερικός Ελεγκτής	50	47,62%	47,62%	47,62%
Εξωτερικός ελεγκτής	22	20,95%	20,95%	68,57%
Διευθυντής/Manager	17	16,19%	16,19%	84,76%
Άλλο	16	15,24%	15,24%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 1: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 1.1.

Όπως παρατηρείται από τον παραπάνω πίνακα, το 47,62% του δείγματος αποτελείται από εσωτερικούς ελεγκτές ελληνικών επιχειρήσεων και οργανισμών. Το 20,95% των ερωτηθέντων αποτελούν εξωτερικούς ελεγκτές, ενώ σχεδόν ίσο ποσοστό της τάξης του 15-16% κατέχουν οι διευθυντές ή managers και άλλα στελέχη των επιχειρήσεων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 1: Ραβδόγραμμα ερώτησης 1.1.

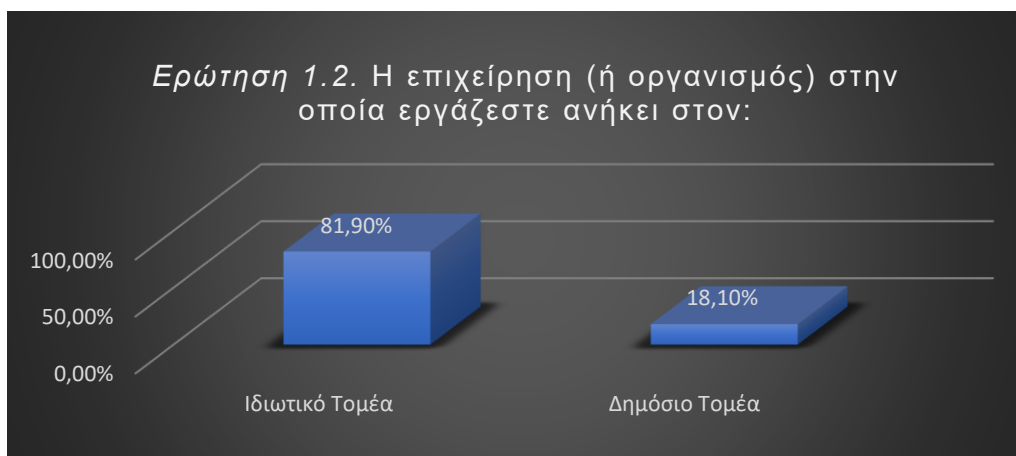
Η δεύτερη ερώτηση σχετίζεται με τον τομέα στον οποίο ανήκει η επιχείρηση (ή οργανισμός) στην οποία εργάζεται ο ερωτώμενος. Οι απαντήσεις στην ερώτηση παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 1.2. Η επιχείρηση (ή οργανισμός) στην οποία εργάζεστε ανήκει στον:				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ιδιωτικό Τομέα	86	81,90%	81,90%	81,90%
Δημόσιο Τομέα	19	18,10%	18,10%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 2: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 1.2.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων, με 86 στις συνολικά 105 απαντήσεις, ανήκει στον ιδιωτικό τομέα, ενώ μόλις το 18,1% του δείγματος

ανήκει στο δημόσιο τομέα. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι απαντήσεις και γραφικά.

Διάγραμμα 2: Ραβδόγραμμα ερώτησης 1.2.

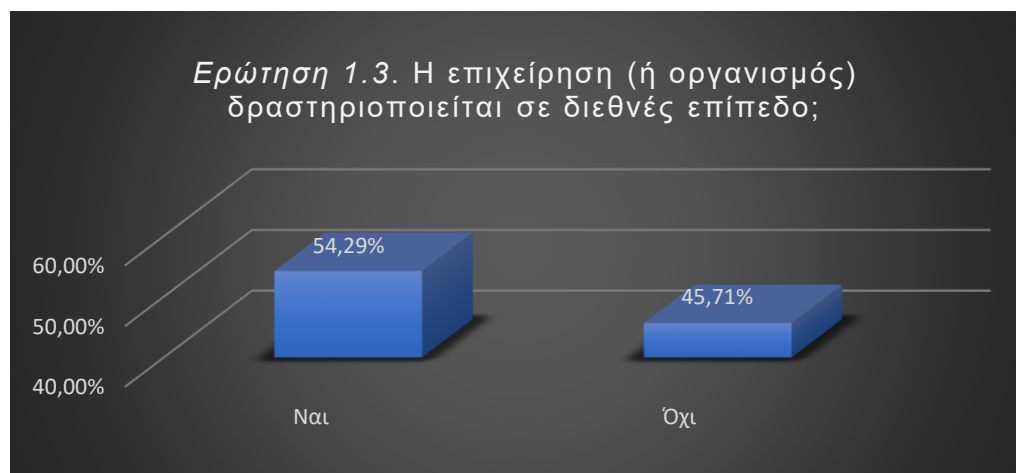
Η τρίτη ερώτηση, η οποία αποτελεί και την τελευταία του πρώτου τμήματος, αφορά το εάν η επιχείρηση δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο ή όχι. Στον πίνακα που ακολουθεί περιγράφονται οι απαντήσεις της τρίτης ερωτήσεως.

Ερώτηση 1.3. Η επιχείρηση (ή οργανισμός) δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	57	54,29%	54,29%	54,29%
Όχι	48	45,71%	45,71%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 3: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 1.3.

Από τις συνολικά 105 απαντήσεις, οι 57 αφορούν επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο, αποτελώντας το 54,29% του δείγματος. Από την άλλη πλευρά, το 45,71% των απαντήσεων δόθηκαν από εργαζόμενους των οποίων οι επιχειρήσεις ή οργανισμοί δεν έχουν παρουσιάσει διεθνοποίηση. Στην συνέχεια, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 3: Ραβδόγραμμα ερώτησης 1.3.

5.2.2. Τμήμα Β: Η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου

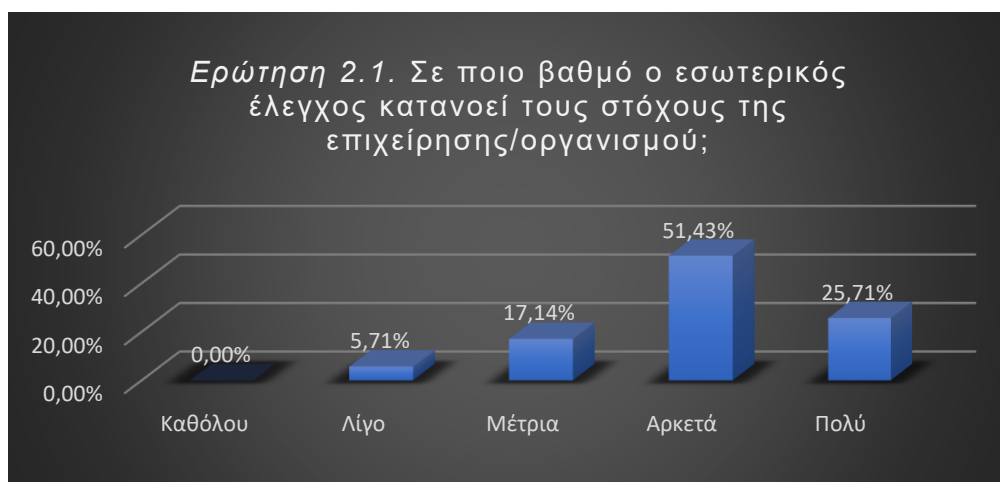
Οι επόμενες επτά ερωτήσεις (2.1. έως 2.7) αποτελούν το δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου, το οποίο διερευνά την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου από τις ελληνικές επιχειρήσεις και οργανισμούς.

Η πρώτη ερώτηση του τμήματος σχετίζεται με την κατανόηση των στόχων της επιχείρησης ή του οργανισμού από τον εσωτερικό έλεγχο. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις απαντήσεις στην ερώτηση 2.1.

Ερώτηση 2.1. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος κατανοεί τους στόχους της επιχείρησης/οργανισμού;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	6	5,71%	5,71%	5,71%
Μέτρια	18	17,14%	17,14%	22,86%
Αρκετά	54	51,43%	51,43%	74,29%
Πολύ	27	25,71%	25,71%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 4: Πίνακας συχνότητας ερώτησης 2.1.

Τα αποτελέσματα της ερώτησης 2.1. αναδεικνύουν τη σημαντικότητα της κατανόησης των στόχων από τον εσωτερικό έλεγχο για τις ελληνικές επιχειρήσεις και οργανισμούς. Οι 54 από τους 105 ερωτώμενους απάντησαν «Αρκετά» σχετικά με τον βαθμό που ο εσωτερικός έλεγχος κατανοεί τους στόχους, ενώ 27 άτομα απάντησαν «Πολύ», δημιουργώντας ένα συνολικό ποσοστό άνω του 75% που αποδεικνύει την σημασία κατανόησης των στόχων. Το 17,14% των ερωτηθέντων απάντησε «Μέτρια» και μόλις το 5,71% «Λίγο», ενώ δεν υπήρξε καμία απάντηση για την επιλογή «Καθόλου». Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

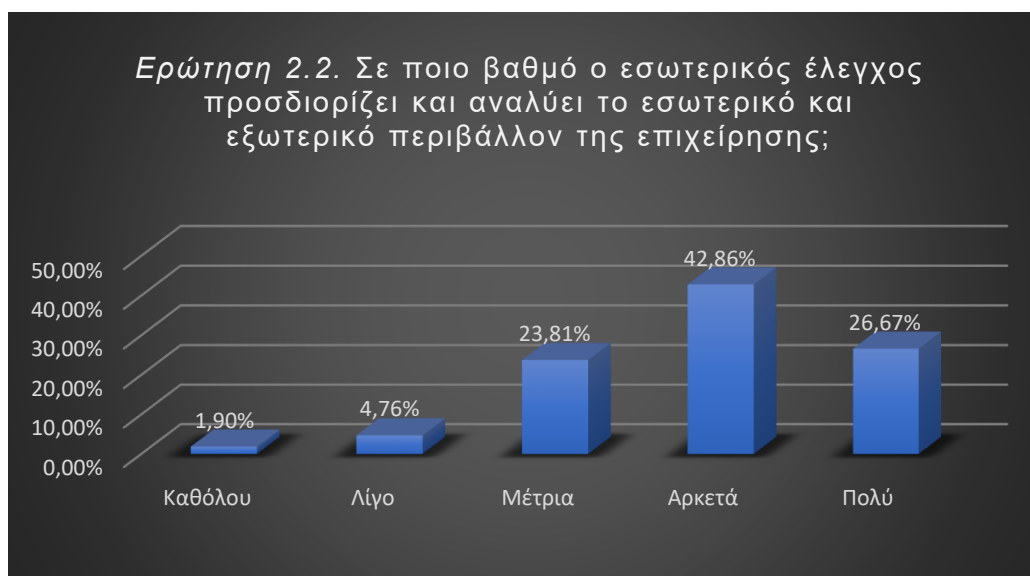
Διάγραμμα 4: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.1.

Η επόμενη ερώτηση διερευνά το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος αναλύει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, και τα αποτελέσματα αυτής παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 2.2. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος προσδιορίζει και αναλύει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	2	1,90%	1,90%	1,90%
Λίγο	5	4,76%	4,76%	6,67%
Μέτρια	25	23,81%	23,81%	30,48%
Αρκετά	45	42,86%	42,86%	73,33%
Πολύ	28	26,67%	26,67%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 5: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.2

Εξετάζοντας τις απαντήσεις στην ερώτηση 2.2. παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των τμημάτων εσωτερικού ελέγχου αναλύει σε σημαντικό βαθμό το περιβάλλον της επιχείρησης, με το 23,81% να απαντάει «Μέτρια», το 42,86% να δηλώνει «Αρκετά» και το 26,67% να δηλώνει «Πολύ». Μόνο πέντε εργαζόμενοι επιχειρήσεων δήλωσαν ότι ο εσωτερικός έλεγχος αναλύει λίγο το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον, ενώ υπήρχαν δύο ερωτώμενοι που απάντησαν «Καθόλου». Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 5: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.2.

Η ερώτηση 2.3. εξετάζει το κατά πόσο ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί τους επιχειρησιακούς κινδύνους τους οποίους καλείται να αντιμετωπίσει η επιχείρηση καθημερινά. Ο πίνακας που ακολουθεί περιλαμβάνει τις απαντήσεις στην ερώτηση 2.3.

Ερώτηση 2.3. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί τους επιχειρησιακούς κινδύνους;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	2	1,90%	1,90%	1,90%
Λίγο	5	4,76%	4,76%	6,67%
Μέτρια	19	18,10%	18,10%	24,76%
Αρκετά	38	36,19%	36,19%	60,95%
Πολύ	41	39,05%	39,05%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 6: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 2.3.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων αξιολογεί σε σημαντικό βαθμό τους επιχειρησιακούς κινδύνους. Σύμφωνα με τον πίνακα, στο 39,05% των επιχειρήσεων ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί τους επιχειρησιακούς κινδύνους σε πολύ μεγάλο βαθμό και στο 36,19% σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Συνολικό ποσοστό μικρότερο του 25% απάντησε ότι ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί σε πιο μικρό βαθμό τους επιχειρησιακούς κινδύνους, με το 18,1% να απαντάει «Μέτρια», το 4,76% να δηλώνει «Λίγο» και 1,9% να επιλέγει «Καθόλου». Το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τα αποτελέσματα και σε ράβδους.

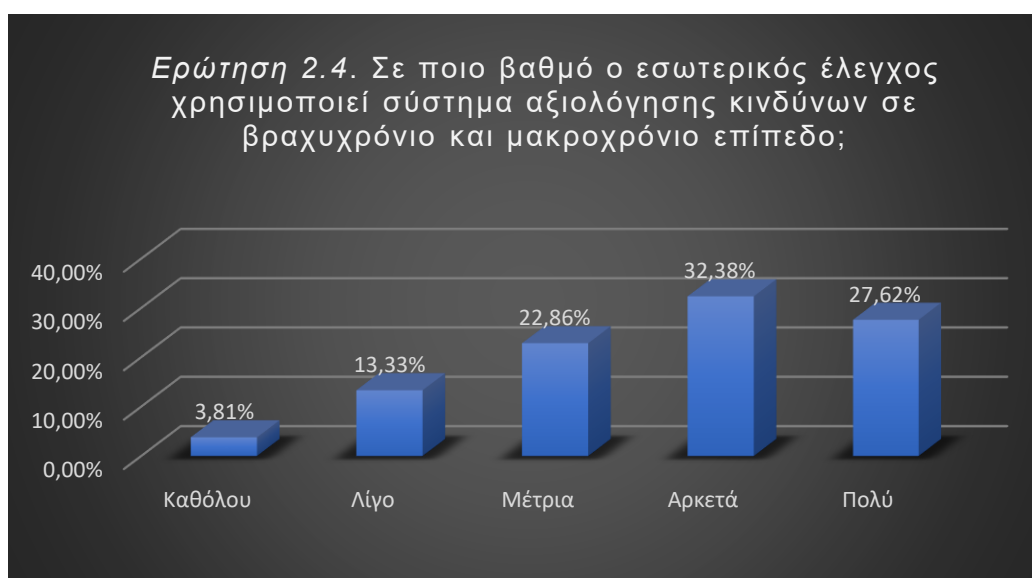
Διάγραμμα 6: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.3.

Η ερώτηση 2.4. εξετάζει το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί σύστημα αξιολόγησης κινδύνων σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο επίπεδο. Οι απαντήσεις στην ερώτηση ακολουθούν στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 2.4. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί σύστημα αξιολόγησης κινδύνων σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο επίπεδο;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	3,81%	3,81%	3,81%
Λίγο	14	13,33%	13,33%	17,14%
Μέτρια	24	22,86%	22,86%	40,00%
Αρκετά	34	32,38%	32,38%	72,38%
Πολύ	29	27,62%	27,62%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 7: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.4.

Οι απαντήσεις της ερώτησης 2.4. δημιουργούν ένα σχετικά θετικό κλίμα, καθώς το 60% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι ο εσωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί «αρκετά» ή «πολύ» κάποιο σύστημα αξιολόγησης κινδύνων σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, 24 από τους 105 απάντησαν σε μέτριο βαθμό και 14 δήλωσαν «Λίγο», οδηγώντας σε σημαντικό μετριασμό του προηγούμενου θετικού κλίματος. Τέλος, το 3,81% δήλωσε ότι ο εσωτερικός έλεγχος δεν χρησιμοποιεί καθόλου σύστημα για την αξιολόγηση των κινδύνων. Οι απαντήσεις παρουσιάζονται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 7: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.4.

Η πέμπτη ερώτηση του δεύτερου τμήματος εξετάζει το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης, και οι απαντήσεις σε αυτήν εμπεριέχονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 2.5. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	3,81%	3,81%	3,81%
Λίγο	14	13,33%	13,33%	17,14%
Μέτρια	20	19,05%	19,05%	36,19%
Αρκετά	39	37,14%	37,14%	73,33%
Πολύ	28	26,67%	26,67%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 8: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 2.5.

Σύμφωνα με τον πίνακα, και σε αυτήν την ερώτηση οι δύο επικρατέστερες απαντήσεις, συγκεντρώνοντας αθροιστικά 63,81% είναι το «Αρκετά» και το «Πολύ», δείχνοντας ότι στις περισσότερες επιχειρήσεις η αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνου είναι μέγιστης σημασίας. Παρόλα αυτά, 38 συνολικά ερωτώμενοι, που αντιστοιχούν σε σημαντικό ποσοστό ύψους 36,19% δήλωσαν ότι η αποτελεσματικότητα του συστήματος αξιολογείται σε μέτριο βαθμό, λίγο ή καθόλου. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

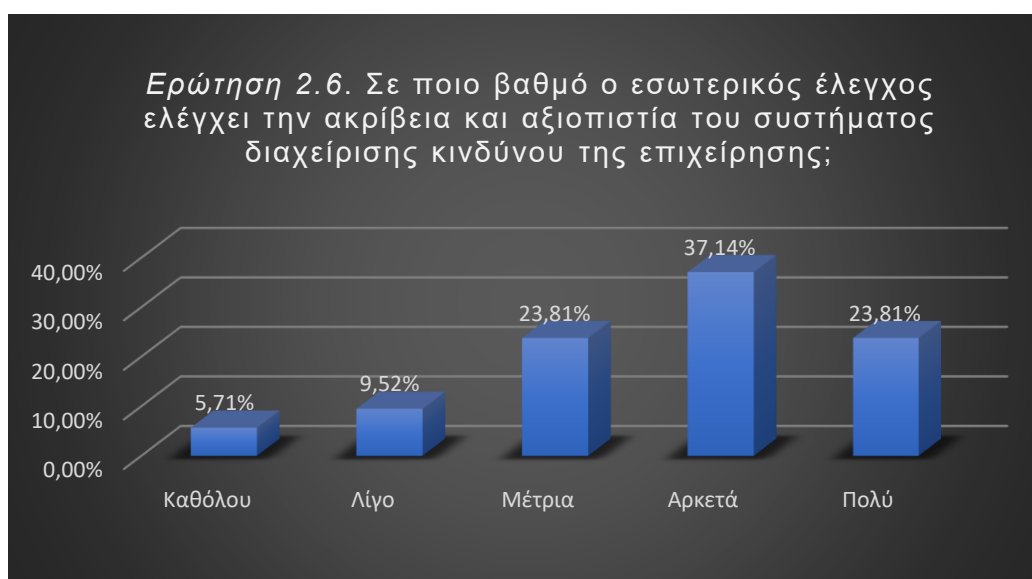
Διάγραμμα 8: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.5.

Η ερώτηση 2.6. αφορά το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης. Ο πίνακας που ακολουθεί περιγράφει τις απαντήσεις στην ερώτηση 2.6.

Ερώτηση 2.6. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	6	5,71%	5,71%	5,71%
Λίγο	10	9,52%	9,52%	15,24%
Μέτρια	25	23,81%	23,81%	39,05%
Αρκετά	39	37,14%	37,14%	76,19%
Πολύ	25	23,81%	23,81%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 9: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.6.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ο έλεγχος της ακρίβειας και της αξιοπιστίας του συστήματος διαχείρισης κινδύνου καθίσταται αρκετά σημαντικός, αφού σχεδόν το 85% των ερωτηθέντων δήλωσαν βαθμό από «Μέτρια» και πάνω. Πιο αναλυτικά, στο 37,14% των επιχειρήσεων ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος διαχείρισης κινδύνου «αρκετά», ενώ με 23,81% ακολουθούν οι επιλογές «Πολύ» και «Μέτρια». Τέλος, «Λίγο» απάντησαν 10 από τους 105 ερωτηθέντες, ενώ 6 δήλωσαν «Καθόλου». Η παραπάνω ανάλυση παρουσιάζεται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

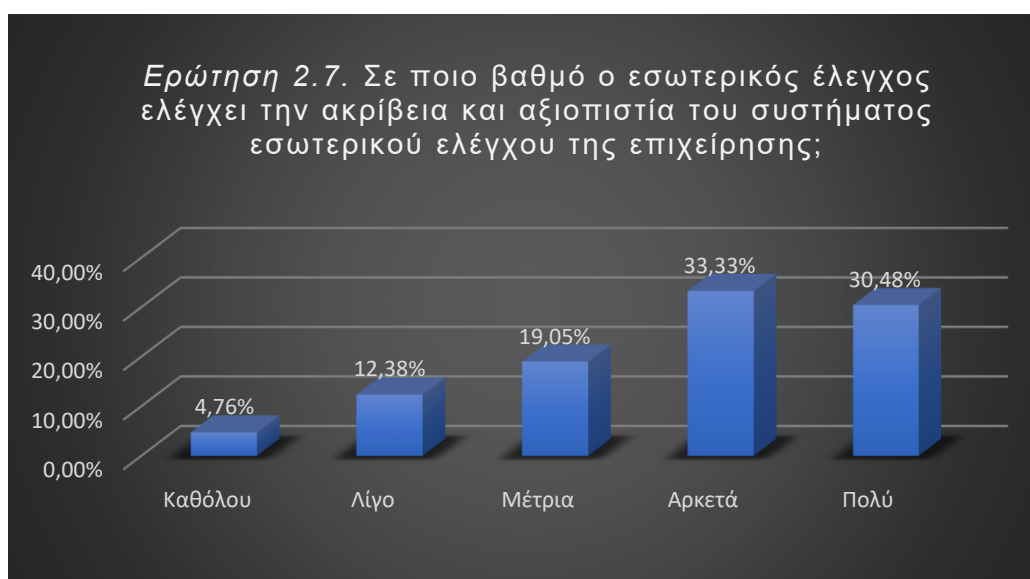
Διάγραμμα 9: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.6.

Η ερώτηση 2.7. που αποτελεί και την τελευταία του δεύτερου τμήματος, εξετάζει το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 2.7. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	5	4,76%	4,76%	4,76%
Λίγο	13	12,38%	12,38%	17,14%
Μέτρια	20	19,05%	19,05%	36,19%
Αρκετά	35	33,33%	33,33%	69,52%
Πολύ	32	30,48%	30,48%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 10: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 2.7.

Λαμβάνοντας υπόψη τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται ότι και ο έλεγχος της ακρίβειας και της αξιοπιστίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου των ελληνικών επιχειρήσεων είναι εξίσου σημαντικός. Το 33,33% των επιχειρήσεων ελέγχει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου «αρκετά», ενώ το 30,48% ελέγχει το σύστημα «πολύ». Παρόλα αυτά, από τους 105 ερωτώμενους, οι 20 δήλωσαν ότι ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε μέτριο βαθμό, οι 13 δήλωσαν «Λίγο», ενώ 5 άτομα απάντησαν «Καθόλου», μετριάζοντας τις θετικές προηγούμενες επιλογές. Οι απαντήσεις παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 10: Ραβδόγραμμα ερώτησης 2.7.

5.2.3. Τμήμα Γ: Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών

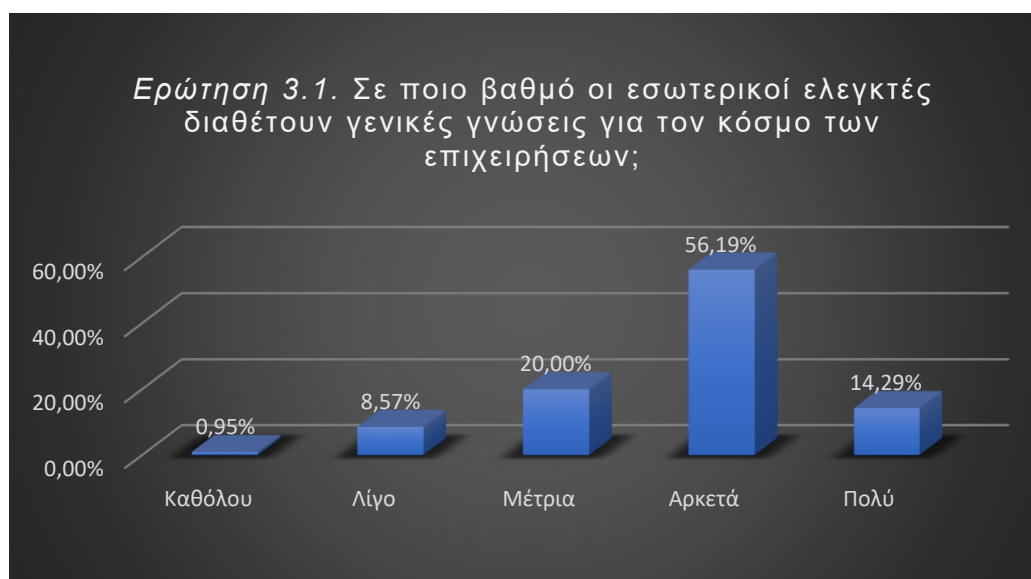
Το τρίτο τμήμα του ερωτηματολογίου αποτελείται από πέντε ερωτήσεις (3.1. έως 3.5.), οι οποίες σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών των ελληνικών επιχειρήσεων και οργανισμών.

Η ερώτηση 3.1. εξετάζει το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν γενικές γνώσεις για τον κόσμο των επιχειρήσεων. Οι απαντήσεις στην ερώτηση παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 3.1. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν γενικές γνώσεις για τον κόσμο των επιχειρήσεων;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	0,95%	0,95%	0,95%
Λίγο	9	8,57%	8,57%	9,52%
Μέτρια	21	20,00%	20,00%	29,52%
Αρκετά	59	56,19%	56,19%	85,71%
Πολύ	15	14,29%	14,29%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 11: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 3.1.

Σύμφωνα με τον πίνακα, το μεγαλύτερο ποσοστό (56,19%) των ερωτώμενων θεωρεί ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν αρκετές γενικές γνώσεις για τον κόσμο των επιχειρήσεων, ενώ ακολουθούν οι επιλογές «Μέτρια» και «Πολύ» με 20% και 14,29% αντίστοιχα, αναδεικνύοντας ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να έχουν γενικές γνώσεις σχετικές με την εργασία τους. Παρόλα αυτά, 9 στους 105 ερωτώμενους απάντησαν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν λίγες γενικές γνώσεις, ενώ ένας ερωτώμενος απάντησε «Καθόλου». Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

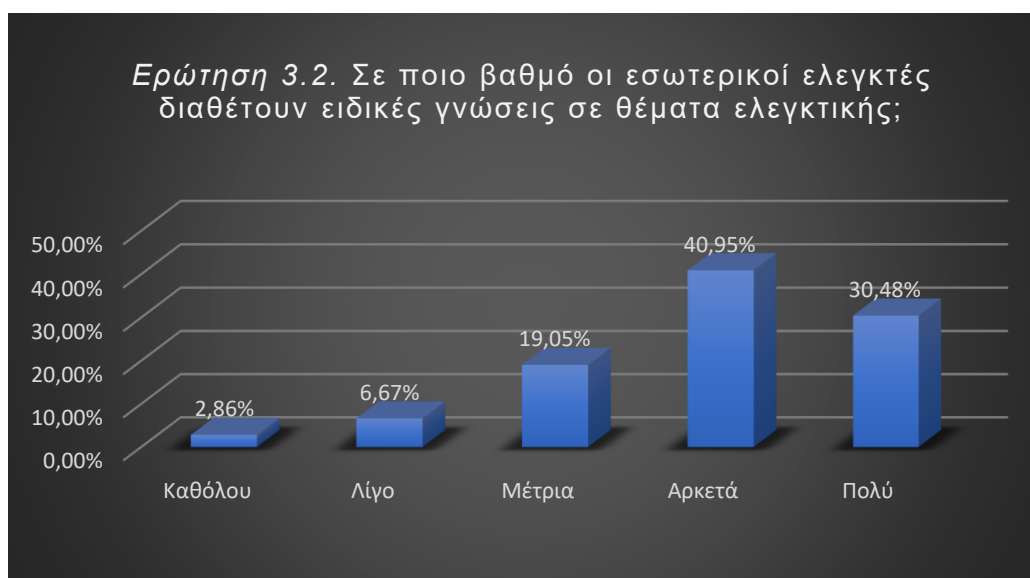
Διάγραμμα 11: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.1.

Η δεύτερη ερώτηση του τρίτου τμήματος αφορά το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν ειδικές γνώσεις σε θέματα ελεγκτικής. Οι απαντήσεις της ερώτησης 2.2. εμπεριέχονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 3.2. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν ειδικές γνώσεις σε θέματα ελεγκτικής;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	3	2,86%	2,86%	2,86%
Λίγο	7	6,67%	6,67%	9,52%
Μέτρια	20	19,05%	19,05%	28,57%
Αρκετά	43	40,95%	40,95%	69,52%
Πολύ	32	30,48%	30,48%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 12: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 3.2.

Η επικρατέστερη απάντηση και σε αυτή την ερώτηση είναι η επιλογή «Αρκετά», συγκεντρώνοντας 40,95%, με δεύτερη την επιλογή «Πολύ» με 30,48% και τρίτη την επιλογή «Μέτρια» με 19,05%, επισημαίνοντας το πόσο σημαντικό αποτελεί για τους εσωτερικούς ελεγκτές να διαθέτουν γνώσεις ελεγκτικής. Ωστόσο, το 9,52% των ερωτώμενων δήλωσε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν λίγες ή «καθόλου» ειδικές γνώσεις σε θέματα ελεγκτικής. Τα αποτελέσματα της ερώτησης παρουσιάζονται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

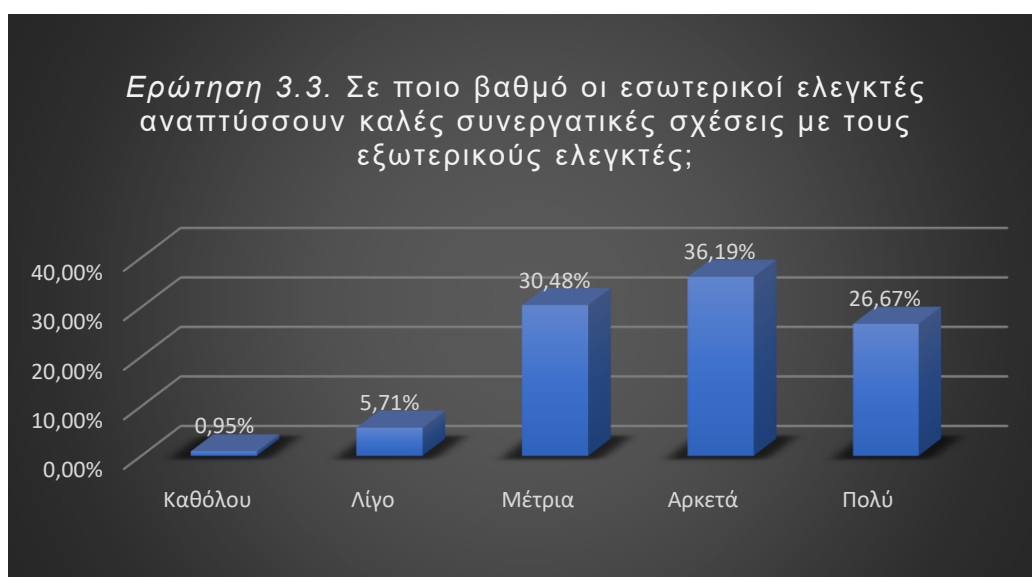
Διάγραμμα 12: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.2.

Η ερώτηση 3.3. σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές αναπτύσσουν καλές συνεργατικές σχέσεις με τους εξωτερικούς ελεγκτές και οι απαντήσεις της παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 3.3. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές αναπτύσσουν καλές συνεργατικές σχέσεις με τους εξωτερικούς ελεγκτές;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	0,95%	0,95%	0,95%
Λίγο	6	5,71%	5,71%	6,67%
Μέτρια	32	30,48%	30,48%	37,14%
Αρκετά	38	36,19%	36,19%	73,33%
Πολύ	28	26,67%	26,67%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 13: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 3.3.

Αναφορικά με τις συνεργατικές σχέσεις που αναπτύσσουν οι εσωτερικοί ελεγκτές με τους εξωτερικούς ελεγκτές, τα δεδομένα δείχνουν θετικά, καθώς περισσότερο από το 90% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο βαθμός ανάπτυξης καλών σχέσεων είναι από «Μέτρια» έως «Πολύ», με το μεγαλύτερο ποσοστό (36,19%) να αντιστοιχεί στην επιλογή «Αρκετά». Ωστόσο, σε ορισμένες ελληνικές επιχειρήσεις (5,71%) οι εσωτερικές ελεγκτές αναπτύσσουν λίγες καλές συνεργατικές σχέσεις με τους εξωτερικούς ελεγκτές, ενώ σε μία περίπτωση σημειώθηκε η επιλογή «Καθόλου». Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 13: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.3.

Η τέταρτη ερώτηση του τρίτου τμήματος αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι έμπειροι σε οικονομικά, ελεγκτικά και χρηματοοικονομικά θέματα. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 3.4. παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 3.4. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι έμπειροι σε οικονομικά, ελεγκτικά και χρηματοοικονομικά θέματα;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	10	9,52%	9,52%	9,52%
Μέτρια	25	23,81%	23,81%	33,33%
Αρκετά	47	44,76%	44,76%	78,10%
Πολύ	23	21,90%	21,90%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 14: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 3.4.

Η εμπειρία των εσωτερικών ελεγκτών σε οικονομικά, ελεγκτικά και χρηματοοικονομικά θέματα φαίνεται να είναι αρκετά σημαντική. Οι 47 από τους 105 ερωτώμενους απάντησαν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι αρκετά έμπειροι, ενώ 23 και 25 ερωτώμενοι απάντησαν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι πολύ και μέτρια έμπειροι αντίστοιχα. Παρόλα αυτά, υπήρχαν 10 ερωτώμενοι που απάντησαν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι λίγο έμπειροι, ενώ αξίζει να επισημανθεί ότι η επιλογή «Καθόλου» δεν επιλέχθηκε από κανέναν ερωτώμενο. Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και γραφικά.

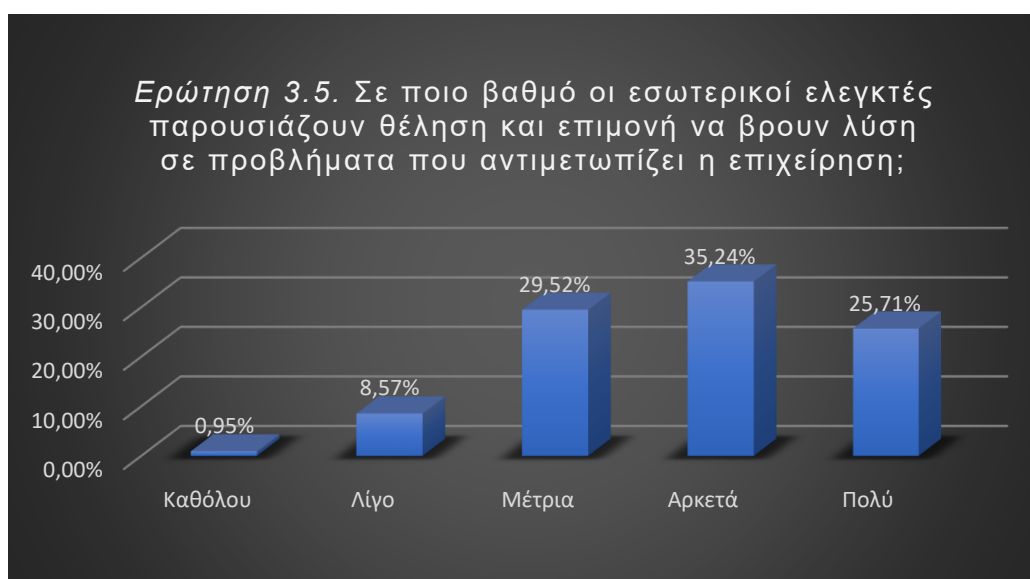
Διάγραμμα 14: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.4.

Η ερώτηση 3.5. ολοκληρώνει το τρίτο τμήμα του ερωτηματολογίου και εξετάζει το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές παρουσιάζουν θέληση και επιμονή να βρουν λύση σε προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση. Τα αποτελέσματα της ερώτησης παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 3.5. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές παρουσιάζουν θέληση και επιμονή να βρουν λύση σε προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	0,95%	0,95%	0,95%
Λίγο	9	8,57%	8,57%	9,52%
Μέτρια	31	29,52%	29,52%	39,05%
Αρκετά	37	35,24%	35,24%	74,29%
Πολύ	27	25,71%	25,71%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 15: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 3.5.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων δείχνει ότι και σε αυτή την ερώτηση ακολουθείται σχετικά το ίδιο μοτίβο απαντήσεων όπως των υπόλοιπων ερωτήσεων του τρίτου τμήματος. Το 35,24% δήλωσε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές δείχνουν αρκετή θέληση και επιμονή για εύρεση λύσης στα προβλήματα της επιχείρησης ενώ το 29,52% και 25,71% δήλωσε «Μέτρια» και «Πολύ» θέληση και επιμονή αντίστοιχα. Αντίθετα, ποσοστό 9,52% απάντησε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές παρουσιάζουν λίγη ή καθόλου θέληση και επιμονή να βρουν λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση. Η παραπάνω ανάλυση παρουσιάζεται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 15: Ραβδόγραμμα ερώτησης 3.5.

5.2.4. Τμήμα Δ: Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου

Οι επόμενες πέντε ερωτήσεις (4.1. έως 4.5.) αναφέρονται στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και αποτελούν το τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου.

Η πρώτη ερώτηση του τέταρτου μέρους εξετάζει το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις και οι απαντήσεις της εμπεριέχονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 4.1. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος/οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	3	2,86%	2,86%	2,86%
Λίγο	10	9,52%	9,52%	12,38%
Μέτρια	24	22,86%	22,86%	35,24%
Αρκετά	41	39,05%	39,05%	74,29%
Πολύ	27	25,71%	25,71%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 16: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 4.1.

Οι απαντήσεις δημιούργησαν μία θετική εικόνα, καθώς το 39,05% των ερωτώμενων απάντησε ότι ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν αρκετά χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις, ενώ το 25,71% και το 22,86% απάντησε «Πολύ» και «Μέτρια» αντίστοιχα. Οι 10 από τους 105 ερωτώμενους επέλεξαν την απάντηση «Λίγο», ενώ 3 ερωτώμενοι αξιολογούν ότι ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν παρέχουν καθόλου χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις. Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

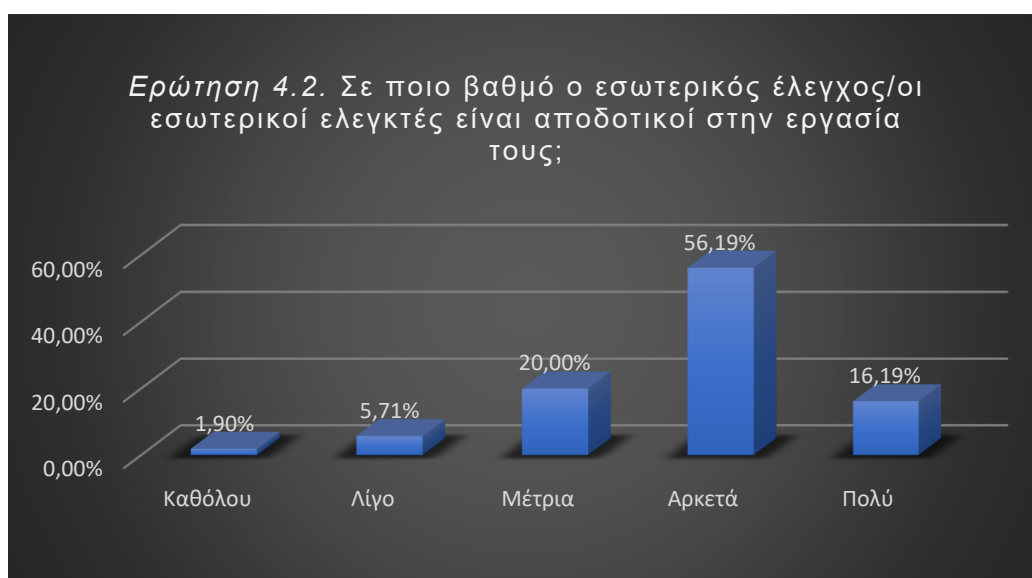
Διάγραμμα 16: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.1.

Η ερώτηση 4.2. διερευνά το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι αποδοτικοί στην εργασία τους. Οι απαντήσεις στην ερώτηση 4.2. παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 4.2. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος/οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι αποδοτικοί στην εργασία τους;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	2	1,90%	1,90%	1,90%
Λίγο	6	5,71%	5,71%	7,62%
Μέτρια	21	20,00%	20,00%	27,62%
Αρκετά	59	56,19%	56,19%	83,81%
Πολύ	17	16,19%	16,19%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 17: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 4.2.

Σχετικά με την αποδοτικότητα στην εργασία των εσωτερικών ελεγκτών και του εσωτερικού ελέγχου, η επιλογή «Αρκετά» συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (56,19%). Ακολουθούν οι επιλογές «Μέτρια» και «Πολύ» με 20% και 16,19%, υπογραμμίζοντας ότι στην πλειοψηφία των επιχειρήσεων οι εσωτερικοί ελεγκτές και ο εσωτερικός έλεγχος κρίνεται αποδοτικός. Παρόλα αυτά, 8 από τους 105 ερωτώμενους δήλωσαν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές και ο εσωτερικός έλεγχος είναι καθόλου ή λίγο αποδοτικός. Η παραπάνω ανάλυση παρουσιάζεται και γραφικά στο διάγραμμα που ακολουθεί.

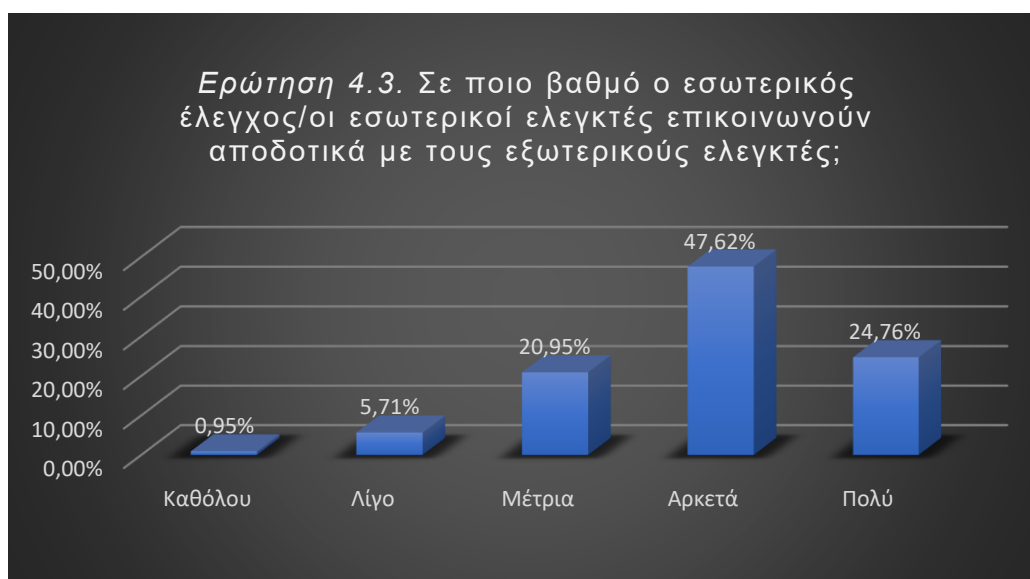
Διάγραμμα 17: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.2.

Η επόμενη ερώτηση εξετάζει το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν αποδοτικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές και οι απαντήσεις της περιγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 4.3. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος/οι εσωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν αποδοτικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	0,95%	0,95%	0,95%
Λίγο	6	5,71%	5,71%	6,67%
Μέτρια	22	20,95%	20,95%	27,62%
Αρκετά	50	47,62%	47,62%	75,24%
Πολύ	26	24,76%	24,76%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 18: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 4.3.

Οι απαντήσεις της ερώτησης 4.3. κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με τις προηγούμενες ερωτήσεις του τέταρτου τμήματος, με το 47,62% να επιλέγει ότι ο εσωτερικός έλεγχος επικοινωνεί αρκετά αποδοτικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, το 24,76% «Πολύ» και το 20,95% «Μέτρια». Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές προσπαθούν να επικοινωνούν αποτελεσματικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Ωστόσο, το 5,71% του δείγματος επέλεξε την απάντηση «Λίγο» σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν αποδοτικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, ενώ υπήρξε και ένας ερωτώμενος που επέλεξε την απάντηση «Καθόλου». Τα αποτελέσματα της ερώτησης 4.3. παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

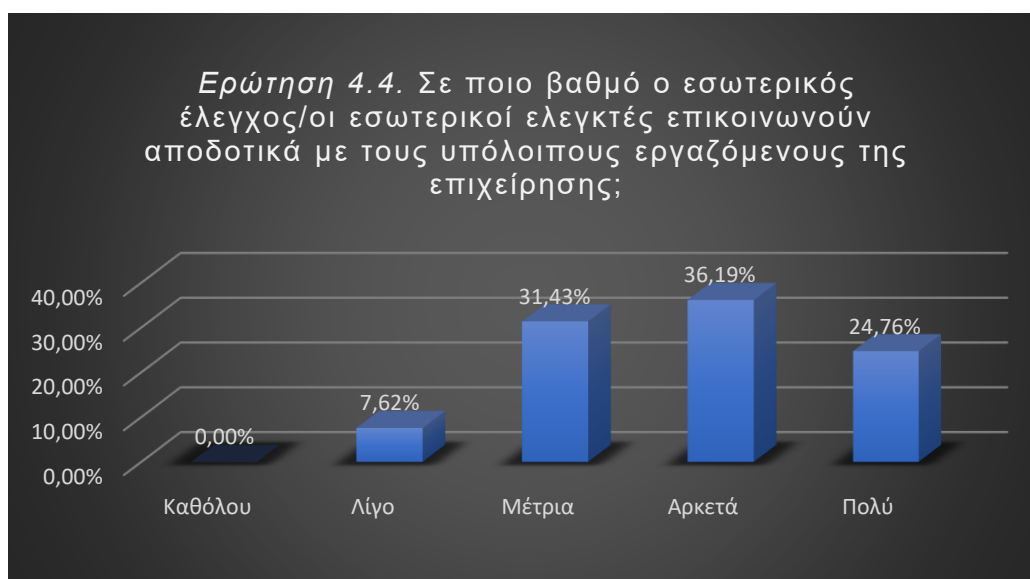
Διάγραμμα 18: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.3.

Η τέταρτη ερώτηση του τέταρτου τμήματος εξετάζει το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν αποδοτικά με τους υπόλοιπους εργαζόμενους της επιχείρησης. Οι απαντήσεις της ερώτησης περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 4.4. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος/οι εσωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν αποδοτικά με τους υπόλοιπους εργαζόμενους της επιχείρησης;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	8	7,62%	7,62%	7,62%
Μέτρια	33	31,43%	31,43%	39,05%
Αρκετά	38	36,19%	36,19%	75,24%
Πολύ	26	24,76%	24,76%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 19: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 4.4.

Η αποδοτική επικοινωνία των εσωτερικών ελεγκτών με τους υπόλοιπους εργαζόμενους της επιχείρησης αναδεικνύεται επίσης ιδιαίτερα σημαντική, αφού ποσοστό μεγαλύτερο του 90% του δείγματος αξιολόγησε ότι ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές επικοινωνούν τουλάχιστον «Μέτρια» αποδοτικά με τους υπόλοιπους εργαζόμενους. Μόλις το 7,62% του δείγματος θεωρεί ότι ο εσωτερικός έλεγχος επικοινωνεί «Λίγο» αποδοτικά με τους υπόλοιπους εργαζόμενους, ενώ η επιλογή «Καθόλου» δεν σημειώθηκε από κανέναν ερωτώμενο. Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

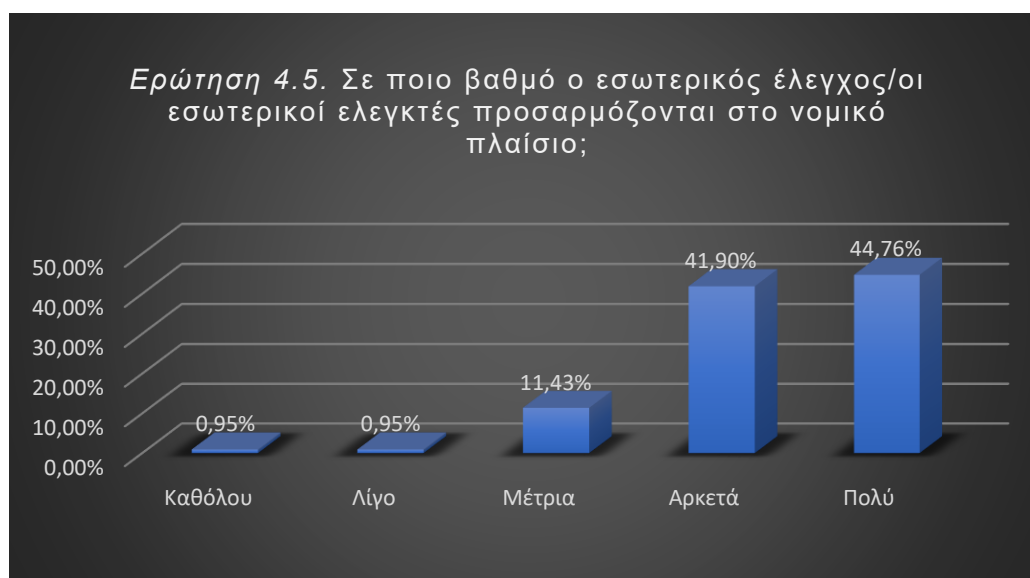
Διάγραμμα 19: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.4.

Η πέμπτη και τελευταία ερώτηση του τέταρτου τμήματος ερευνά το βαθμό στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος και οι εσωτερικοί ελεγκτές προσαρμόζονται στο νομικό πλαίσιο. Οι απαντήσεις της ερώτησης 4.5. παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 4.5. Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος/οι εσωτερικοί ελεγκτές προσαρμόζονται στο νομικό πλαίσιο;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	0,95%	0,95%	0,95%
Λίγο	1	0,95%	0,95%	1,90%
Μέτρια	12	11,43%	11,43%	13,33%
Αρκετά	44	41,90%	41,90%	55,24%
Πολύ	47	44,76%	44,76%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 20: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 4.5.

Τα αποτελέσματα της ερώτησης 4.5. δείχνουν την ιδιαίτερα μεγάλη προσαρμογή που παρουσιάζουν οι εσωτερικοί ελεγκτές και ο εσωτερικός έλεγχος στο νομικό πλαίσιο. Το 44,76% του δείγματος δήλωσε ότι ο εσωτερικός έλεγχος προσαρμόζεται «Πολύ» στο νομικό πλαίσιο και το 41,90% δήλωσε «Αρκετά». Μόλις, το 11,43% των ερωτώμενων δήλωσε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές προσαρμόζονται «Μέτρια» στο νομικό πλαίσιο, ενώ από μία απάντηση έλαβαν οι επιλογές «Λίγο» και «Καθόλου». Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 20: Ραβδόγραμμα ερώτησης 4.5.

5.2.5. Τμήμα Ε: Η ανάγκη για επανέλεγχο

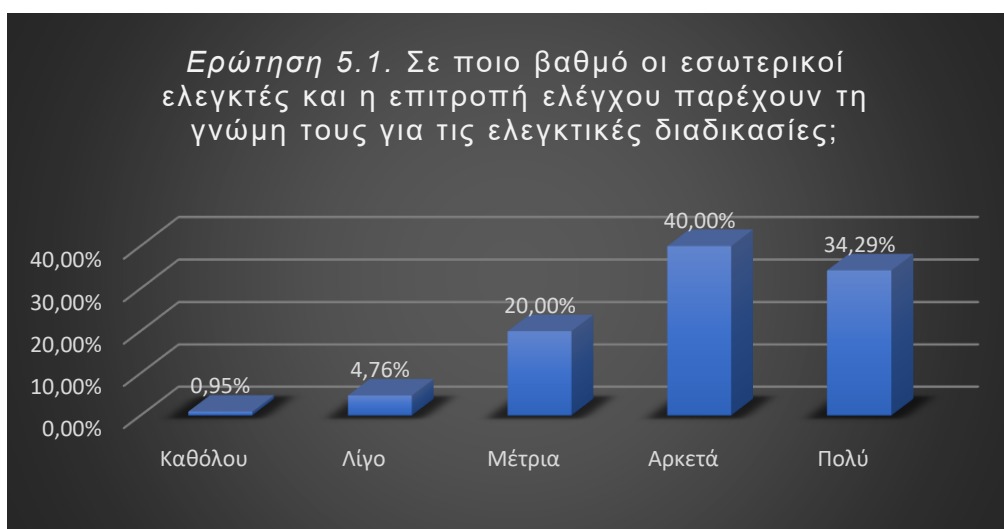
Το πέμπτο τμήμα του ερωτηματολογίου αποτελείται από πέντε ερωτήσεις (5.1. έως 5.5.) οι οποίες συνδέονται με την ανάγκη για επανέλεγχο που εμφανίζουν οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου.

Η πρώτη ερώτηση του τμήματος εξετάζει το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρέχουν τη γνώμη τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 5.1. παρουσιάζονται στο πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 5.1. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρέχουν τη γνώμη τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	0,95%	0,95%	0,95%
Λίγο	5	4,76%	4,76%	5,71%
Μέτρια	21	20,00%	20,00%	25,71%
Αρκετά	42	40,00%	40,00%	65,71%
Πολύ	36	34,29%	34,29%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 21: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 5.1.

Σύμφωνα με τον πίνακα, σχεδόν το 75% των ερωτώμενων θεωρούν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρέχουν «Αρκετά» ή «Πολύ» τη γνώμη τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες, δείχνοντας το πόσο ενεργοί επιθυμούν να είναι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Το 20% του δείγματος δήλωσε ότι παρέχουν τη γνώμη τους σε «Μέτριο» βαθμό, ενώ μόλις 6 από τους 105 ερωτώμενους απάντησαν ότι οι ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρέχουν «Λίγο» ή «Καθόλου» τη γνώμη τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 5.1. παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

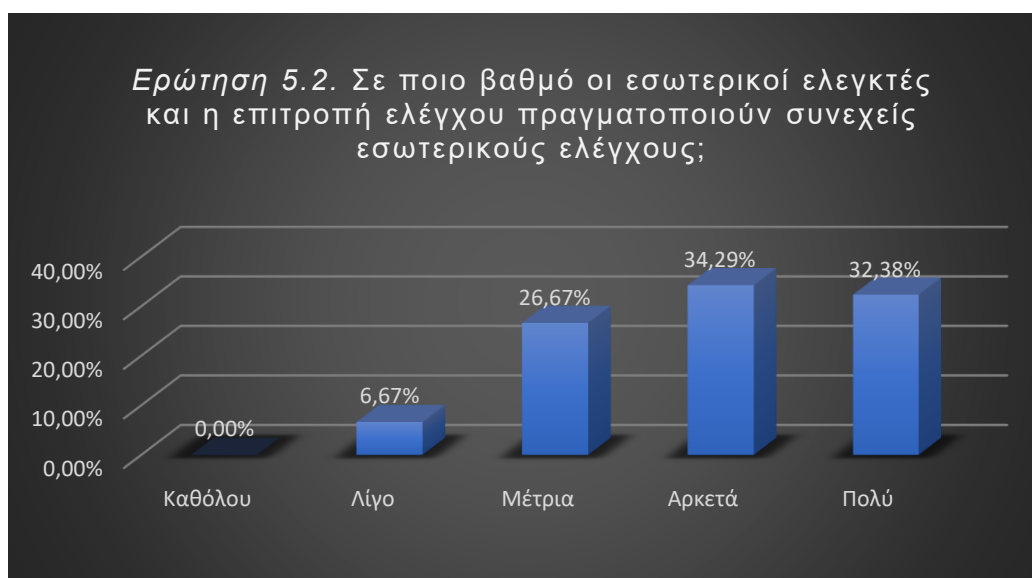
Διάγραμμα 21: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.1.

Η δεύτερη ερώτηση του πέμπτου τμήματος διερευνά το κατά πόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου πραγματοποιούν συνεχείς εσωτερικούς ελέγχους, και τα αποτελέσματα αυτής εμπεριέχονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 5.2. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου πραγματοποιούν συνεχείς εσωτερικούς ελέγχους;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	7	6,67%	6,67%	6,67%
Μέτρια	28	26,67%	26,67%	33,33%
Αρκετά	36	34,29%	34,29%	67,62%
Πολύ	34	32,38%	32,38%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 22: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 5.2.

Τα αποτελέσματα της ερώτησης 5.2. δείχνουν ότι σχεδόν ίσο ποσοστό (32-34%) λαμβάνουν οι απαντήσεις «Αρκετά» και «Πολύ» αναφορικά με το βαθμό τον οποίο η επιτροπή ελέγχου και οι εσωτερικοί ελεγκτές πραγματοποιούν συνεχείς ελέγχους, υπογραμμίζοντας τον ενεργό τους ρόλο στις ελληνικές επιχειρήσεις. Το 33.33% του δείγματος, όμως, θεωρεί ότι οι συνεχείς έλεγχοι πραγματοποιούνται σε «λίγο» ή «μέτριο» βαθμό, ενώ δεν σημειώθηκε από κάποιον ερωτώμενο η επιλογή «Καθόλου». Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται και γραφικά τα αποτελέσματα της ερώτησης.

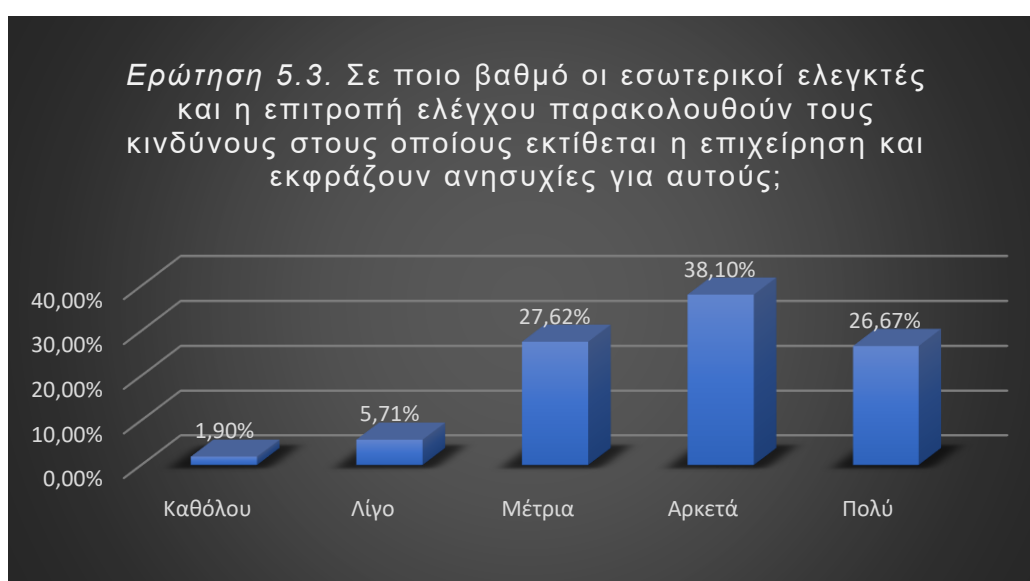
Διάγραμμα 22: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.2.

Η ερώτηση 5.3. εξετάζει το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρακολουθούν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση και το κατά πόσο εκφράζουν ανησυχίες για αυτούς. Οι απαντήσεις της ερώτησης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 5.3. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρακολουθούν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση και εκφράζουν ανησυχίες για αυτούς;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	2	1,90%	1,90%	1,90%
Λίγο	6	5,71%	5,71%	7,62%
Μέτρια	29	27,62%	27,62%	35,24%
Αρκετά	40	38,10%	38,10%	73,33%
Πολύ	28	26,67%	26,67%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 23: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 5.3.

Αναφορικά με την ερώτηση 5.3. το 38,10% απάντησε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου παρακολουθούν τους κινδύνους και εκφράζουν ανησυχίες για αυτούς σε έναν «Αρκετά» ικανοποιητικό βαθμό. Περίπου ίσο ποσοστό (26-27%) λαμβάνουν οι επιλογές «Μέτρια» και «Πολύ», δείχνοντας ότι στο 92,38% των επιχειρήσεων οι κίνδυνοι παρακολουθούνται και εκφράζονται ανησυχίες για αυτούς σε βαθμό τουλάχιστον μέτριο. Παρόλα αυτά, 8 από τους 105 ερωτώμενους χαρακτηρίζουν «λίγο» ή «καθόλου» το βαθμό παρακολούθησης των κινδύνων και έκφρασης ανησυχιών για αυτούς. Οι παραπάνω απαντήσεις παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

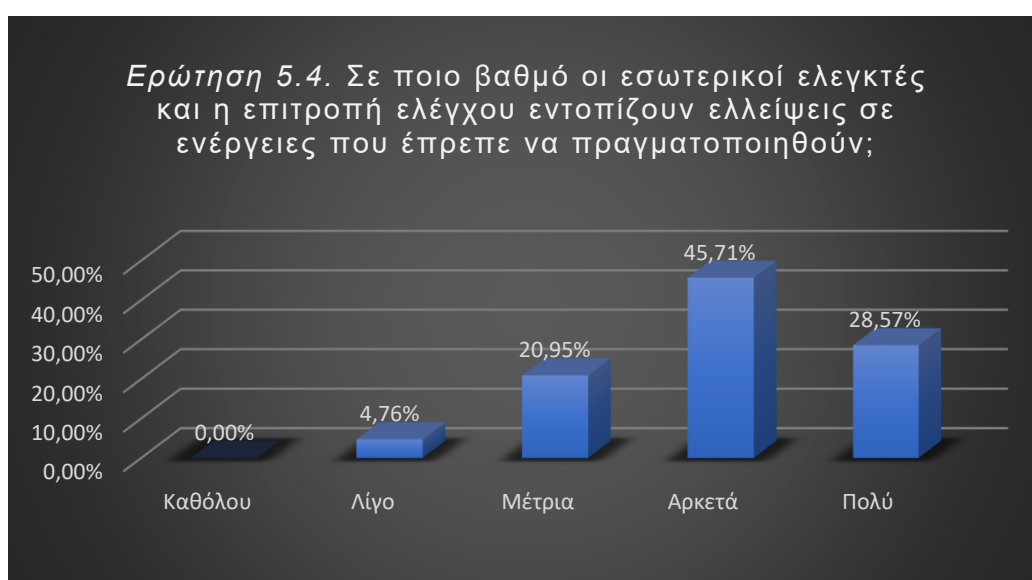
Διάγραμμα 23: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.3.

Η ερώτηση 5.4. διερευνά το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου εντοπίζουν ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν. Τα αποτελέσματα αυτής περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 5.4. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου εντοπίζουν ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	5	4,76%	4,76%	4,76%
Μέτρια	22	20,95%	20,95%	25,71%
Αρκετά	48	45,71%	45,71%	71,43%
Πολύ	30	28,57%	28,57%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 24: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 5.4.

Σύμφωνα με τον πίνακα, περισσότερο από το 95% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι εντοπίζονται ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν σε τουλάχιστον μέτριο βαθμό, με το μεγαλύτερο ποσοστό ύψους 45,71% να επιλέγει την απάντηση «Αρκετά». Μόλις το 4,76% του δείγματος απάντησε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου εντοπίζουν λίγες ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν, ενώ σημαντικό αποτελεί το γεγονός ότι δεν επιλέχθηκε η απάντηση «Καθόλου» από κάποιον ερωτώμενο. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

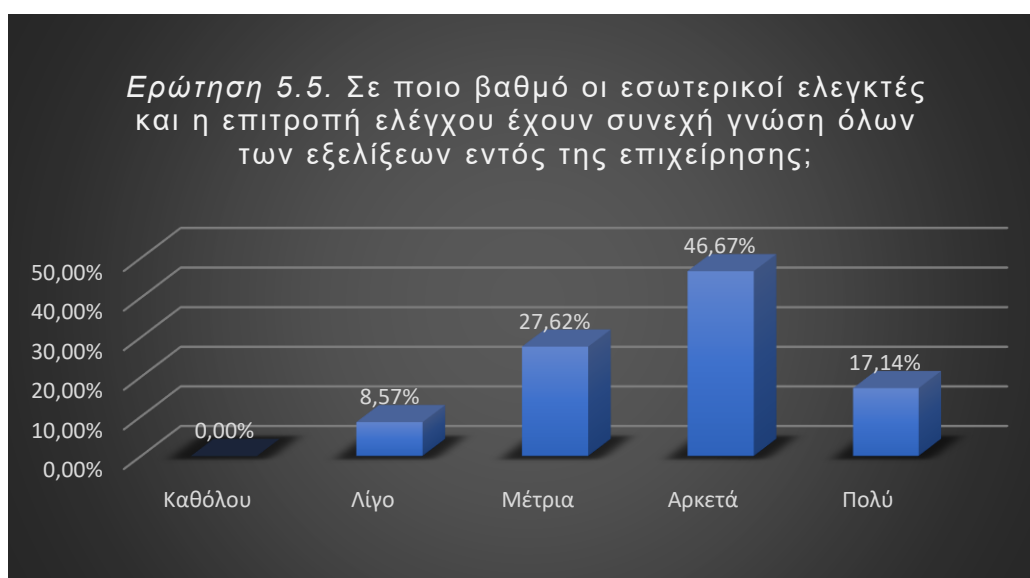
Διάγραμμα 24: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.4.

Η τελευταία ερώτηση του πέμπτου τμήματος εξετάζει το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου έχουν συνεχή γνώση όλων των εξελίξεων εντός της επιχείρησης. Οι απαντήσεις της ερώτησης 5.5. παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 5.5. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου έχουν συνεχή γνώση όλων των εξελίξεων εντός της επιχείρησης;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	9	8,57%	8,57%	8,57%
Μέτρια	29	27,62%	27,62%	36,19%
Αρκετά	49	46,67%	46,67%	82,86%
Πολύ	18	17,14%	17,14%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 25: Πίνακας συχνότητας ερώτησης 5.5.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου στην πλειοψηφία των επιχειρήσεων έχουν συνεχή γνώση για τις εξελίξεις εντός της επιχειρηματικής οντότητας. Το 46,67% των ερωτώμενων επέλεξε την απάντηση «Αρκετά», με τις απαντήσεις «Μέτρια» και «Πολύ» να ακολουθούν με 27,62% και 17,14% αντίστοιχα. Η επιλογή «Καθόλου» δεν συγκέντρωσε καμία απάντηση, ενώ το 8,57% του δείγματος επέλεξε την απάντηση «Λίγο» για να χαρακτηρίσει το βαθμό στον οποίο οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου διαθέτουν συνεχή γνώση των εξελίξεων. Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 25: Ραβδόγραμμα ερώτησης 5.5.

5.2.6. Τμήμα ΣΤ: Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου

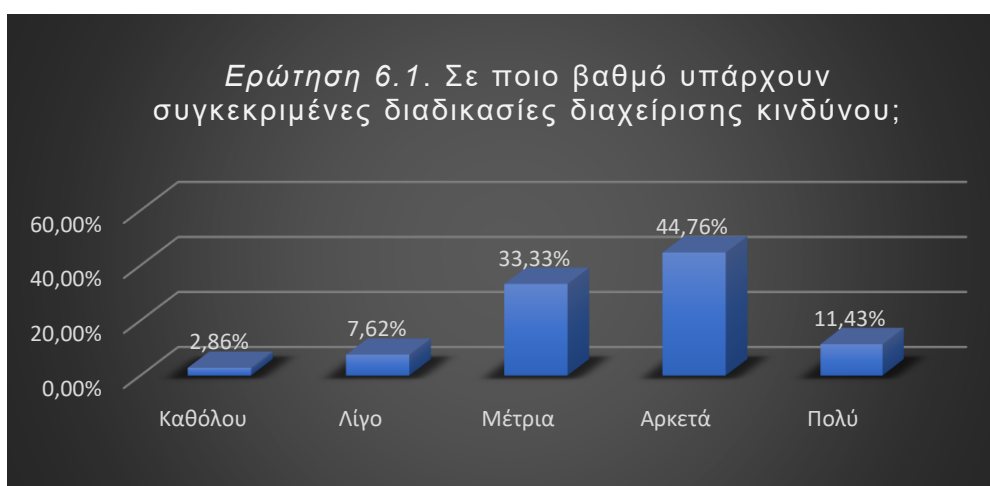
Το έκτο τμήμα του ερωτηματολογίου σχετίζεται με το σύστημα διαχείρισης κινδύνου των επιχειρήσεων και των οργανισμών και αποτελείται από τέσσερις ερωτήσεις (6.1. έως 6.4.).

Στην πρώτη ερώτηση εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου. Τα αποτελέσματα περιγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 6.1. Σε ποιο βαθμό υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	3	2,86%	2,86%	2,86%
Λίγο	8	7,62%	7,62%	10,48%
Μέτρια	35	33,33%	33,33%	43,81%
Αρκετά	47	44,76%	44,76%	88,57%
Πολύ	12	11,43%	11,43%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 26: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 6.1.

Οι 47 από τους 105 ερωτώμενους απάντησαν ότι υπάρχουν «αρκετά» συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου στις επιχειρήσεις τους, ενώ 35 απάντησαν ότι υπάρχουν «μέτρια» ορισμένες διαδικασίες. Συγχρόνως, το 11,43% θεωρεί ότι υπάρχουν «πολύ» συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου, ενώ το 10,48% θεωρεί ότι δεν υπάρχουν ή ότι είναι «λίγο» συγκεκριμένες οι διαδικασίες διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων. Η συνολική εικόνα που δημιουργείται δείχνει ότι στην πλειοψηφία των επιχειρήσεων υπάρχουν σε σημαντικό βαθμό συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων. Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

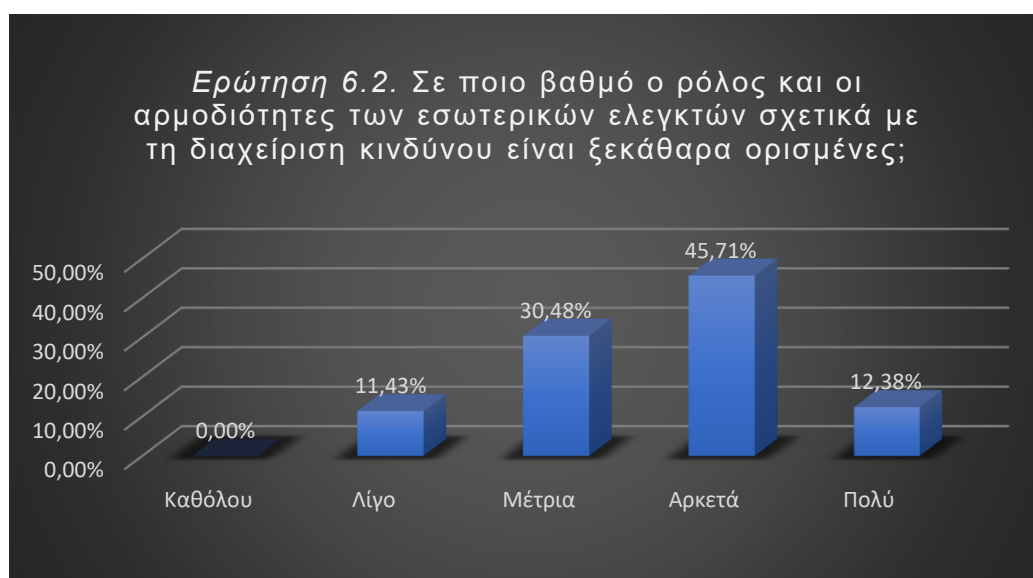
Διάγραμμα 26: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.1.

Η ερώτηση 6.2. διερευνά το βαθμό στον οποίο ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου είναι ξεκάθαρα ορισμένες. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 6.2. Σε ποιο βαθμό ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου είναι ξεκάθαρα ορισμένες;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%	0,00%	0,00%
Λίγο	12	11,43%	11,43%	11,43%
Μέτρια	32	30,48%	30,48%	41,90%
Αρκετά	48	45,71%	45,71%	87,62%
Πολύ	13	12,38%	12,38%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 27: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 6.2.

Σύμφωνα με τον πίνακα, το 76,19% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου είναι «Μέτρια» ή «Αρκετά» ορισμένες, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για τη θέση των εσωτερικών ελεγκτών στις ελληνικές επιχειρήσεις και οργανισμούς. Περίπου ίσο ποσοστό (11-12%) λαμβάνουν οι απαντήσεις «Λίγο» και «Πολύ» αναφορικά με το βαθμό στον οποίο είναι ορισμένος ο ρόλος και οι αρμοδιότητες, ενώ κανένας ερωτώμενος δεν απάντησε ότι δεν είναι «καθόλου» ορισμένες. Τα αποτελέσματα της ερώτησης παρουσιάζονται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 27: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.2.

Η τρίτη ερώτηση του έκτου τμήματος διερευνά το κατά πόσο πραγματοποιούνται οι προτάσεις του υπεύθυνου διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνου και τα αποτελέσματα της περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 6.3. Σε ποιο βαθμό πραγματοποιούνται οι προτάσεις του υπεύθυνου διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνου;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	3	2,86%	2,86%	2,86%
Λίγο	14	13,33%	13,33%	16,19%
Μέτρια	32	30,48%	30,48%	46,67%
Αρκετά	43	40,95%	40,95%	87,62%
Πολύ	13	12,38%	12,38%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 28: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 6.3.

Οι απαντήσεις της ερώτησης 6.3. έδειξαν ότι στο 83,81% των επιχειρήσεων οι προτάσεις του υπεύθυνου διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνου πραγματοποιούνται σε τουλάχιστον μέτριο βαθμό, δημιουργώντας μία θετική και ικανοποιητική εικόνα. Παρόλα αυτά, σημαντικό αποτελεί το ποσοστό 13,33% που λαμβάνει η επιλογή «Λίγο», ενώ ιδιαίτερης προσοχής χρήζουν και οι απαντήσεις τριών από τους 105 ερωτώμενους που δήλωσαν ότι δεν εφαρμόζονται «Καθόλου» οι προτάσεις του υπεύθυνου διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνου. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

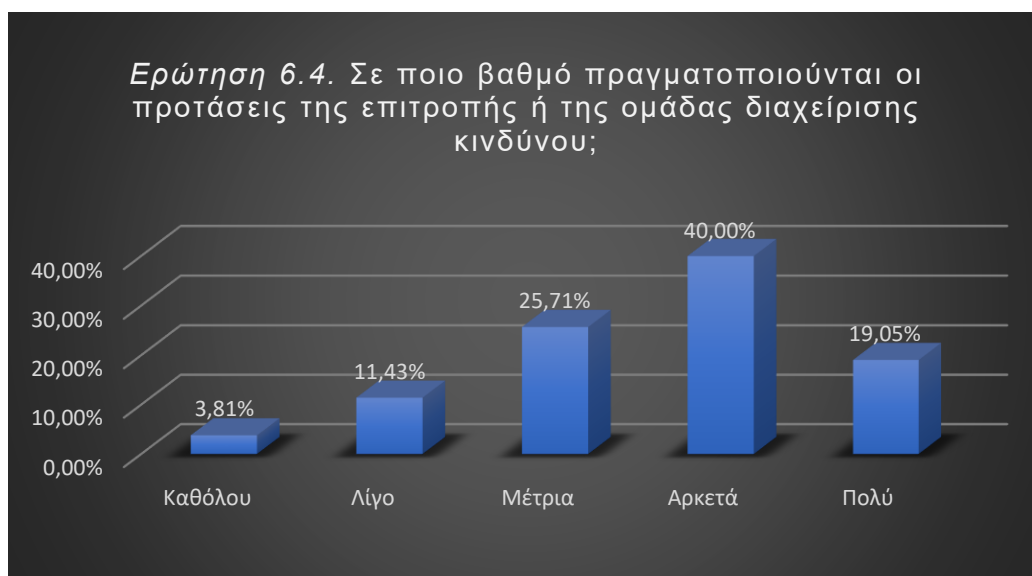
Διάγραμμα 28: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.3.

Η τέταρτη και τελευταία ερώτηση του έκτου τμήματος εξετάζει το βαθμό στον οποίο πραγματοποιούνται οι προτάσεις της επιτροπής ή της ομάδας διαχείρισης κινδύνου. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 6.4. παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 6.4. Σε ποιο βαθμό πραγματοποιούνται οι προτάσεις της επιτροπής ή της ομάδας διαχείρισης κινδύνου;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	4	3,81%	3,81%	3,81%
Λίγο	12	11,43%	11,43%	15,24%
Μέτρια	27	25,71%	25,71%	40,95%
Αρκετά	42	40,00%	40,00%	80,95%
Πολύ	20	19,05%	19,05%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 29: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 6.4.

Τα αποτελέσματα της ερώτησης 6.4. κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με αυτά της προηγούμενης ερώτησης, με το 84,76% των ερωτώμενων να θεωρεί ότι πραγματοποιούνται τουλάχιστον «Μέτρια» οι προτάσεις της επιτροπής ή της ομάδας διαχείρισης κινδύνου. Ωστόσο, ιδιαίτερα σημαντικό αποτελεί και το υπόλοιπο 15,24% του δείγματος σύμφωνα με το οποίο οι προτάσεις της επιτροπής ή της ομάδας διαχείρισης κινδύνου πραγματοποιούνται «λίγο» ή δεν πραγματοποιούνται «καθόλου». Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 29: Ραβδόγραμμα ερώτησης 6.4.

5.2.7. Τμήμα Ζ: Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου

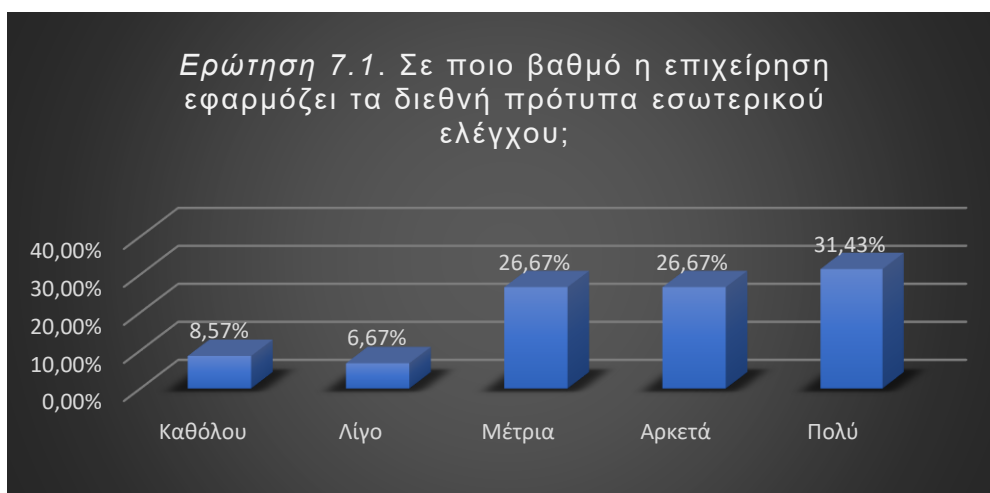
Το έβδομο και τελευταίο τμήμα του ερωτηματολογίου αποτελείται από τέσσερις ερωτήσεις (7.1. έως 7.4.) και σχετίζεται με το βαθμό εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου από την επιχείρηση.

Η πρώτη ερώτηση του τμήματος διερευνά το βαθμό στον οποίο η επιχείρηση εφαρμόζει τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 7.1. παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 7.1. Σε ποιο βαθμό η επιχείρηση εφαρμόζει τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	9	8,57%	8,57%	8,57%
Λίγο	7	6,67%	6,67%	15,24%
Μέτρια	28	26,67%	26,67%	41,90%
Αρκετά	28	26,67%	26,67%	68,57%
Πολύ	33	31,43%	31,43%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 30: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 7.1.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις της ερώτησης, στο 31,43% των επιχειρήσεων τα διεθνή πρότυπα ελέγχου εφαρμόζονται σε «πολύ» μεγάλο βαθμό, ενώ από 26,67% λαμβάνουν οι επιλογές «Μέτρια» και «Αρκετά», δείχνοντας ότι στην πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων που διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου εφαρμόζονται σε σημαντικό βαθμό τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου. Παρόλα αυτά, το 6,67% του δείγματος δηλώνει ότι τα πρότυπα εφαρμόζονται «Λίγο» από την επιχείρηση, ενώ το 8,57% αναφέρει ότι η επιχείρηση δεν εφαρμόζει «καθόλου» τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου, οδηγώντας σε σχετικό μετριασμό του γενικού θετικού κλίματος. Τα αποτελέσματα της ερώτησης 7.1. παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

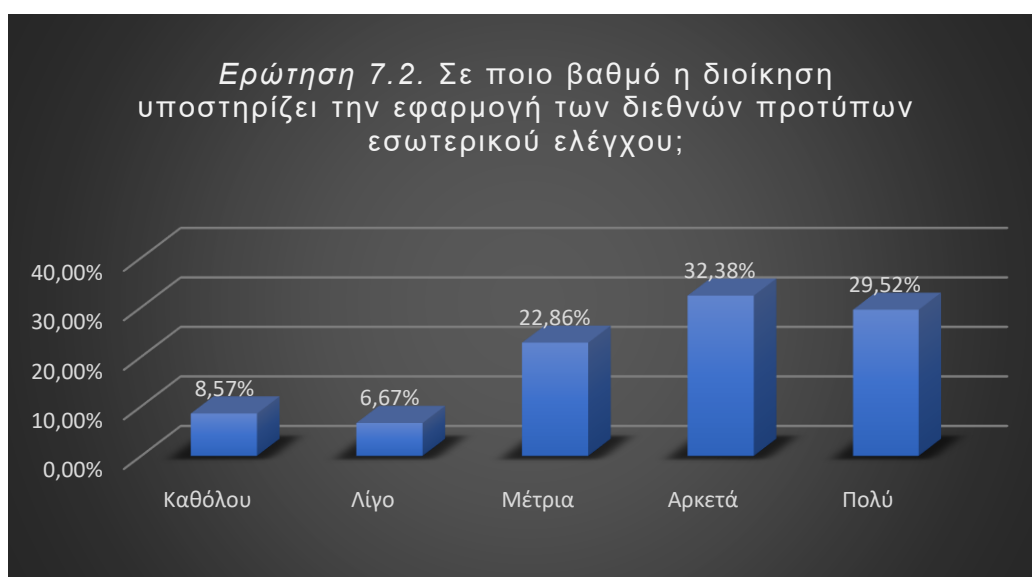
Διάγραμμα 30: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.1.

Η ερώτηση 7.2. διερευνά το κατά πόσο η διοίκηση υποστηρίζει την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου και τα αποτελέσματα της παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ερώτηση 7.2. Σε ποιο βαθμό η διοίκηση υποστηρίζει την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	9	8,57%	8,57%	8,57%
Λίγο	7	6,67%	6,67%	15,24%
Μέτρια	24	22,86%	22,86%	38,10%
Αρκετά	34	32,38%	32,38%	70,48%
Πολύ	31	29,52%	29,52%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 31: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 7.2.

Τα αποτελέσματα της ερώτησης 7.2. δείχνουν ότι σε περισσότερες από το 60% των επιχειρήσεων η διοίκηση υποστηρίζει αρκετά ή πολύ την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου. Στο 22.86% των επιχειρήσεων η διοίκηση υποστηρίζει την εφαρμογή σε μέτριο βαθμό, ενώ στο 15,24% η διοίκηση υποστηρίζει λίγο την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου. Πρέπει να σημειωθεί όμως, ότι 9 από τους 105 ερωτώμενους δήλωσαν ότι η διοίκηση δεν υποστηρίζει καθόλου την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου. Το ραβδόγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ερώτησης 7.2. και γραφικά.

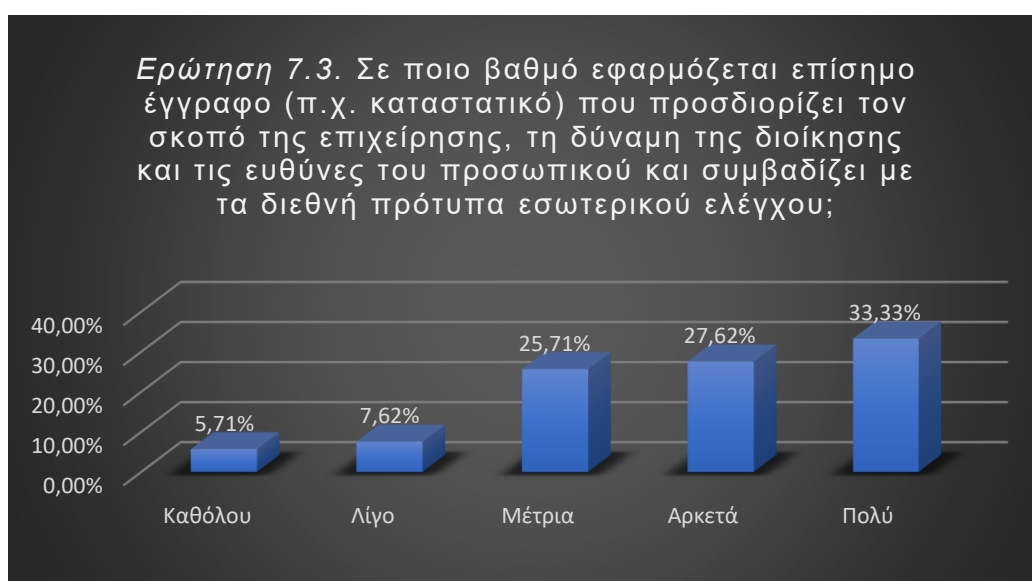
Διάγραμμα 31: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.2.

Η επόμενη ερώτηση εξετάζει το βαθμό στον οποίο εφαρμόζεται επίσημο έγγραφο (π.χ. καταστατικό) που προσδιορίζει τον σκοπό της επιχείρησης, τη δύναμη της διοίκησης και τις ευθύνες του προσωπικού και συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου.

Ερώτηση 7.3. Σε ποιο βαθμό εφαρμόζεται επίσημο έγγραφο (π.χ. καταστατικό) που προσδιορίζει τον σκοπό της επιχείρησης, τη δύναμη της διοίκησης και τις ευθύνες του προσωπικού και συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	6	5,71%	5,71%	5,71%
Λίγο	8	7,62%	7,62%	13,33%
Μέτρια	27	25,71%	25,71%	39,05%
Αρκετά	29	27,62%	27,62%	66,67%
Πολύ	35	33,33%	33,33%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 32: Πίνακας συχνότητων ερώτησης 7.3.

Οι απαντήσεις στην ερώτηση 7.3. δείχνουν ότι στο 33.33% του δείγματος εφαρμόζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό επίσημο έγγραφο που προσδιορίζει τον σκοπό της επιχείρησης, τη δύναμη της διοίκησης και τις ευθύνες του προσωπικού και συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου, ενώ περίπου ίσο ποσοστό (25-27%) λαμβάνουν οι επιλογές «Μέτρια» και «Αρκετά», οδηγώντας σε σχετικά θετικά αποτελέσματα και σε αυτή την ερώτηση. Παρόλα αυτά, οι επιλογές «Καθόλου» και «Λίγο» λαμβάνουν ποσοστό περίπου 5-7% εξίσου. Τα παραπάνω αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

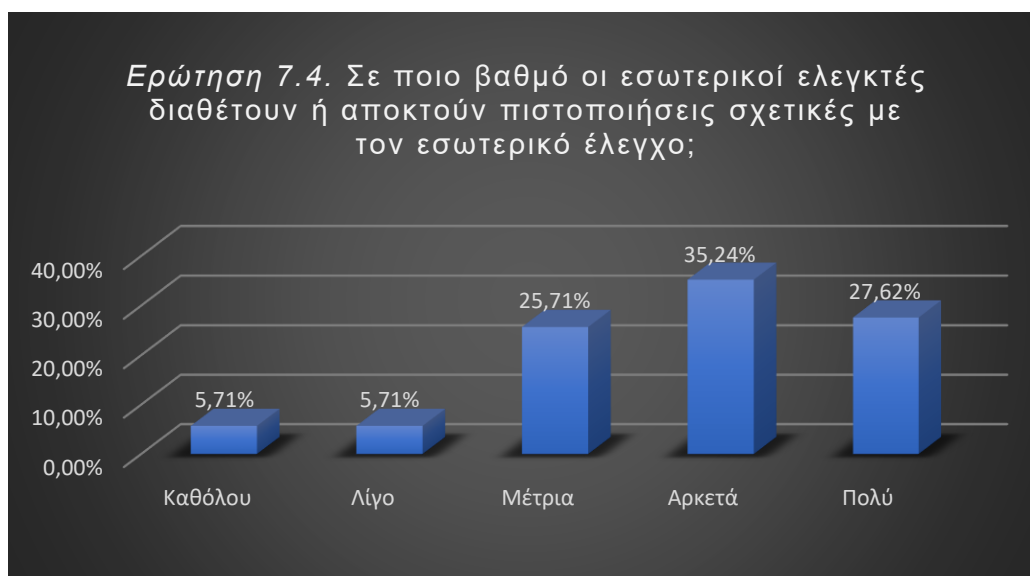
Διάγραμμα 32: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.3.

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου ερευνά το κατά πόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν ή αποκτούν πιστοποιήσεις σχετικές με τον εσωτερικό έλεγχο. Τα αποτελέσματα της ερώτησης περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Ερώτηση 7.4. Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν ή αποκτούν πιστοποιήσεις σχετικές με τον εσωτερικό έλεγχο;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	6	5,71%	5,71%	5,71%
Λίγο	6	5,71%	5,71%	11,43%
Μέτρια	27	25,71%	25,71%	37,14%
Αρκετά	37	35,24%	35,24%	72,38%
Πολύ	29	27,62%	27,62%	100,00%
Σύνολο	105	100,00%	100,00%	

Πίνακας 33: Πίνακας συχνοτήτων ερώτησης 7.4.

Σύμφωνα με τον πίνακα, στο 35,24% των επιχειρήσεων οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν και αποκτούν πιστοποιήσεις σχετικές με τον εσωτερικό έλεγχο σε αρκετά μεγάλο βαθμό, ενώ 29 και 27 από τους 105 ερωτώμενους επέλεξαν τις απαντήσεις «Πολύ» και «Μέτρια» αντίστοιχα, δείχνοντας ότι η πλειοψηφία των εσωτερικών ελεγκτών αποκτά και διαθέτει σε σημαντικό βαθμό πιστοποιήσεις. Ωστόσο, από 5,71% του δείγματος συγκέντρωσαν οι επιλογές «Καθόλου» και «Λίγο», ποσοστά τα οποία απαιτούν κάποια προσοχής. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 33: Ραβδόγραμμα ερώτησης 7.4.

5.3. Διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Exploratory Factor Analysis - EFA)

Με τη χρήση του προγράμματος IBM SPSS Statistics 22 πραγματοποιήθηκε αρχικά διερευνητική ανάλυση παραγόντων. Μέσω της συγκεκριμένης ανάλυσης οι ερωτήσεις της έρευνας ομαδοποιούνται και χωρίζονται σε παράγοντες σύμφωνα με τις συσχετίσεις - φορτία που παρουσιάζουν.

Για την ευκολότερη ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων οι 30 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ονομάστηκαν με τις ακόλουθες συντομεύσεις:

- Ερωτήσεις τμήματος Β: Εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου -> risk1 έως risk7
- Ερωτήσεις τμήματος Γ: Χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών -> char1 έως char5
- Ερωτήσεις τμήματος Δ: Ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου -> qual1 έως qual5
- Ερωτήσεις τμήματος Ε: Ανάγκη για επανέλεγχο -> rc1 έως rc5
- Ερωτήσεις τμήματος ΣΤ: Σύστημα διαχείρισης κινδύνου -> rms1 έως rms4
- Ερωτήσεις τμήματος Ζ: Διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου -> iprf1 έως iprf4

Κατά την διερευνητική ανάλυση παραγόντων εξετάζεται ο πίνακας pattern matrix. Μέσω του συγκεκριμένου πίνακα παρουσιάζονται τα φορτία/loadings που εμφανίζει η κάθε ερώτηση με τον παράγοντα στον οποίο αντιστοιχίζεται. Οι ερωτήσεις που λαμβάνουν φορτία μεγαλύτερα του 0,5 θεωρείται ότι «δένουν» σημαντικά με τον παράγοντα, ενώ τιμές κοντά στο 0,5 μπορούν σε κάποιες περιπτώσεις να γίνουν δεκτές. Από την άλλη πλευρά, εάν το φορτίο κάποιας ερώτησης λαμβάνει μικρότερη τιμή, η ερώτηση θα πρέπει να εξαιρεθεί από τον παράγοντα και να αφαιρεθεί από την ανάλυση.

Κατά την εκτέλεση της διερευνητικής ανάλυσης παραγόντων και συγχρόνως με την ανάλυση του pattern matrix, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τα communalities. Τα communalities δείχνουν το βαθμό στον οποίο κάθε ερώτηση σχετίζεται με όλες τις υπόλοιπες. Υψηλά communalities είναι περισσότερο επιθυμητά, ενώ communalities που λαμβάνουν τιμές μικρότερες του 0,3 δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα η ερώτηση δεν θα μπορέσει να αντιστοιχηθεί με έναν συγκεκριμένο παράγοντα, οδηγώντας σε αφαίρεση της ερώτησης από την ανάλυση.

Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε οδήγησε στους ακόλουθους πίνακες pattern matrix και communalities.

Pattern Matrix

	Factor					
	1	2	3	4	5	6
risk1	,481					
risk3	,678					
risk4	,891					
risk5	,969					
risk6	,994					
risk7	,732					
char1		,511				
char2		,596				
char3		,563				
char4		,593				
char5		,539				
qual1			,660			
qual2			,906			
qual3			,614			
qual4			,479			
rc1				,732		
rc2				,819		
rc3				,798		
rc4				,713		
rms1					,691	
rms3					,787	
rms4					,953	
ippf1						,961
ippf2						,933
ippf3						,635
ippf4						,757

Πίνακας 34 : Πίνακας Pattern Matrix

Communalities

	Initial	Extraction
risk1	,712	,579
risk3	,795	,713
risk4	,790	,756
risk5	,840	,870
risk6	,853	,850
risk7	,801	,769
char1	,578	,518
char2	,715	,669
char3	,420	,417
char4	,516	,465
char5	,639	,559
qual1	,728	,726

qual2	,657	,747
qual3	,655	,678
qual4	,580	,443
rc1	,660	,636
rc2	,713	,701
rc3	,697	,742
rc4	,598	,574
rms1	,652	,580
rms3	,781	,726
rms4	,784	,940
ippf1	,843	,877
ippf2	,834	,872
ippf3	,707	,667
ippf4	,725	,675

Πίνακας 35: Πίνακας Communalities

Τα παραπάνω αποτελέσματα οδηγούν στην δημιουργία έξι ομάδων/παραγόντων, οι ερωτήσεις των οποίων συσχετίζονται μεταξύ τους σε σημαντικό βαθμό, καταλήγοντας σε έξι ανεξάρτητους παράγοντες. Όπως φαίνεται από τους πίνακες, ορισμένες ερωτήσεις αφαιρέθηκαν από την ανάλυση, καθώς ή παρουσίασαν χαμηλό communality (μικρότερο του 0,3) ή δεν συσχετίζονταν σημαντικά με κάποιον από τους έξι παράγοντες (loading μικρότερο του 0,4). Πιο αναλυτικά, αφαιρέθηκαν οι ερωτήσεις risk2, qual5, rc5 και rms2 καταλήγοντας σε ένα μοντέλο αποτελούμενο από 26 ερωτήσεις και έξι παράγοντες.

Οι ερωτήσεις των έξι παραγόντων που δημιουργήθηκαν διαθέτουν φορτία/loadings τα οποία «δένουν» κάθε ερώτηση με τον αντίστοιχο παράγοντα και υψηλά communalities, όπως αποδεικνύεται από τους παραπάνω πίνακες. Επομένως, οι παράγοντες του τελικού μοντέλου που αναλύεται οι ακόλουθοι:

1. Η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Αποτελείται από έξι ερωτήσεις (risk1, risk3, risk4, risk5, risk6, risk7).
2. Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών. Αποτελείται από 5 ερωτήσεις (char1, char2, char3, char4, char5).
3. Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Αποτελείται από 4 ερωτήσεις (qual1, qual2, qual3, qual4).
4. Η ανάγκη για επανέλεγχο. Αποτελείται από 4 ερωτήσεις (rc1, rc2, rc3, rc4).
5. Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου. Αποτελείται από 3 ερωτήσεις (rms1, rms3, rms4)
6. Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου. Αποτελείται από 4 ερωτήσεις (ippf1, ippf2, ippf3, ippf4).

5.4. Επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων (Confirmatory Factor Analysis - CFA)

Στη συνέχεια πραγματοποιείται επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων, μέσω της οποίας διερευνάται εάν συγκεκριμένες σχέσεις ανάμεσα σε ορισμένες μεταβλητές επιβεβαιώνονται και από τα δεδομένα της έρευνας. Έχοντας ως δεδομένο ότι οι μεταβλητές της έρευνας είναι συνεχείς, πραγματοποιήθηκε πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Για την εκτέλεση της μεθόδου χρησιμοποιήθηκαν τα προγράμματα Smart PLS 3 και IBM SPSS Statistics 22.

Το μοντέλο που εξετάζεται αποτελείται από πέντε ανεξάρτητες μεταβλητές και μία εξαρτημένη. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος είναι τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών, η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου, η ανάγκη για επανέλεγχο, το σύστημα διαχείρισης κινδύνου και ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, η εξαρτημένη μεταβλητή του υποδείγματος είναι η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Κάθε μία από τις παραπάνω μεταβλητές προσδιορίζεται από τις ερωτήσεις που προέκυψαν έπειτα από την εκτέλεση της διερευνητικής ανάλυσης παραγόντων.

Στο σημείο αυτό αποτελεί χρήσιμη η παράθεση των πέντε ερευνητικών υποθέσεων που προέκυψαν έπειτα από ανάλυση της βιβλιογραφίας:

- *H₁: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.*
- *H₂: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.*
- *H₃: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στην ανάγκη για επανέλεγχο και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.*
- *H₄: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στο σύστημα διαχείρισης κινδύνου και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.*
- *H₅: Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στο βαθμό εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου και στην εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.*

Τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης έδειξαν ότι το μοντέλο έχει ικανοποιητική ερμηνευτική ικανότητα $R^2 = 55,3\%$. Αυτό σημαίνει ότι το 55,3% της μεταβλητότητας των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής μπορεί να ερμηνευτεί μέσω του μοντέλου, δηλαδή βάσει των τιμών των ανεξάρτητων μεταβλητών. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα path_coefficients που προέκυψαν από την παλινδρόμηση.

Path Coefficients				
	Original Sample (O)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
(constant)	-0,0031	0,0672	-0,0451	0,9637
characteristics	0,0675	0,1183	0,5703	0,5685
quality	0,2548	0,0943	2,7024	0,0069
review concern	0,1932	0,0935	2,0673	0,0388
risk manag. system	0,1902	0,1086	1,7507	0,0802
ippf	0,2182	0,1027	2,1236	0,0338

Πίνακας 36: Πίνακας Path Coefficients

Ο παραπάνω πίνακας μας δίνει το path coefficient (ή συντελεστή βήτα), την τυπική απόκλιση, το t-statistics και το p_value για κάθε μεταβλητή και για τον σταθερό όρο του υποδείγματος. Μέσω του παραπάνω πίνακα μπορούμε να εξάγουμε την εξίσωση της παλινδρόμησης, η οποία είναι της μορφής $y = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5$. Λαμβάνοντας υπόψη τις τιμές των συντελεστών βήτα προκύπτει το ακόλουθο υπόδειγμα:

$$rba = - 0,0031 + 0,0675*char + 0,2548*qual + 0,1932*rc + 0,1902*rms + 0,2182*ippf,$$

όπου:

rba = η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου (risk based auditing)

char = τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών (characteristics)

qual = η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου (quality)

rc = η ανάγκη για επανέλεγχο (review concern)

rms = το σύστημα διαχείρισης κινδύνου (risk management system)

ippf = ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου (international professional practices framework)

Συγχρόνως, από τον παραπάνω πίνακα πρέπει να εστιάσουμε στις τιμές των path coefficients – original sample που μας δείχνουν τη συσχέτιση που παρουσιάζουν οι ανεξάρτητες μεταβλητές με την εξαρτημένη μεταβλητή, καθώς και τις τιμές των t-statistics και p_values βάσει των οποίων ερμηνεύεται εάν η σχέση είναι στατιστικά σημαντική.

- Για τη μεταβλητή «χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών» παρατηρείται συντελεστής συσχέτισης 0,0675 παρουσιάζοντας θετική συσχέτιση ανάμεσα στην εξαρτημένη και την ανεξάρτητη μεταβλητή. Παρόλα αυτά, επειδή $t_stat=0,5703$ και $p_value=0,5685 > 0,05$, η παραπάνω σχέση δεν είναι στατιστικά

σημαντική για επίπεδο σημαντικότητας 95% και η υπόθεση H_1 δεν γίνεται δεκτή. Επομένως, δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί στατιστικά η υπόθεση H_1 που προέκυψε από την ανάλυση της βιβλιογραφίας σύμφωνα με τις έρευνες των Sarens *et al.* (2009), Arena και Azzone (2009), Alqudah *et al.* (2019) και Endaya και Hanefah (2016).

- Για τη μεταβλητή «ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου» παρατηρείται συντελεστής συσχέτισης 0,2548 παρουσιάζοντας μία θετική και υψηλή συσχέτιση ανάμεσα στην εξαρτημένη και την ανεξάρτητη μεταβλητή. Συγχρόνως, επειδή $t_stat=2,7024$ και $p_value=0,0069<0,05$, η παραπάνω σχέση είναι στατιστικά σημαντική για επίπεδο σημαντικότητας 95% και η υπόθεση H_2 γίνεται δεκτή. Συνεπώς, επιβεβαιώνεται στατιστικά η υπόθεση H_2 που προέκυψε από την ανάλυση της βιβλιογραφίας σύμφωνα με τις έρευνες των Mihret και Yismaw (2007), Cohen και Sayag (2010), Alzeban και Gwilliam (2014) και Drogalas *et al.* (2015).
- Για τη μεταβλητή «ανάγκη για επανέλεγχο» παρατηρείται συντελεστής συσχέτισης 0,1932 παρουσιάζοντας μία θετική και σχετικά υψηλή συσχέτιση ανάμεσα στην εξαρτημένη και την ανεξάρτητη μεταβλητή. Συγχρόνως, επειδή $t_stat=2,0673$ και $p_value=0,0388<0,05$, η παραπάνω σχέση είναι στατιστικά σημαντική για επίπεδο σημαντικότητας 95% και η υπόθεση H_3 γίνεται δεκτή. Επομένως, επιβεβαιώνεται στατιστικά η υπόθεση H_3 που προέκυψε από την ανάλυση της βιβλιογραφίας σύμφωνα με τις έρευνες των Nor Hafizah (2017), Oussii και Boulila Taktak (2018), Mat Zain και Subramaniam (2007) και Turley και Zaman (2007) και συγχρόνως τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν με τα αντίστοιχα αποτελέσματα της Nor Hafizah (2017).
- Για τη μεταβλητή «σύστημα διαχείρισης κινδύνου» παρατηρείται συντελεστής συσχέτισης 0,1902 παρουσιάζοντας μία θετική και σχετικά υψηλή συσχέτιση ανάμεσα στην εξαρτημένη και την ανεξάρτητη μεταβλητή. Ωστόσο, επειδή $t_stat=1,7507$ και $p_value=0,0802>0,05$, η παραπάνω σχέση δεν είναι στατιστικά σημαντική για επίπεδο σημαντικότητας 95%. Παρόλα αυτά, επειδή $p_value<0,10$, η παραπάνω σχέση είναι στατιστική σημαντική για επίπεδο σημαντικότητας 90% και η υπόθεση H_4 γίνεται δεκτή (σε επίπεδο σημαντικότητας 90%). Συνεπώς, επιβεβαιώνεται στατιστικά η υπόθεση H_4 (σε επίπεδο σημαντικότητας 90%) που προέκυψε από την ανάλυση της βιβλιογραφίας σύμφωνα με τις έρευνες των Woods (2007), Mardessi και Ben Arab (2018), Goodwin-Steward και Kent (2006) και Drogalas *et al.* (2017) και παράλληλα τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν με τα αντίστοιχα αποτελέσματα των Drogalas *et al.* (2017) και Nor Hafizah (2017).

- Για τη μεταβλητή «βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου» παρατηρείται συντελεστής συσχέτισης 0,2182 παρουσιάζοντας μία θετική και υψηλή συσχέτιση ανάμεσα στην εξαρτημένη και την ανεξάρτητη μεταβλητή. Συγχρόνως, επειδή $t_{stat}=2,1236$ και $p_value=0,0338<0,05$, η παραπάνω σχέση είναι στατιστικά σημαντική για επίπεδο σημαντικότητας 95% και η υπόθεση H_5 γίνεται δεκτή. Συνεπώς, επιβεβαιώνεται στατιστικά η υπόθεση H_5 που προέκυψε από την ανάλυση της βιβλιογραφίας σύμφωνα με τις έρευνες των Burnaby *et al.* (2008), Sadler *et al.* (2008) και Alzeban (2019).

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική καθίσταται και η μέτρηση της αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας των παραγόντων του μοντέλου, η οποία προσδιορίζεται μέσω του δείκτη Cronbach's_alpha. Ο συγκεκριμένος δείκτης λαμβάνει ικανοποιητικές τιμές εφόσον αυτές είναι μεγαλύτερες του 0,7. Όπως φαίνεται από τον πίνακα που ακολουθεί, όλοι οι παράγοντες του μοντέλου κρίνονται αρκετά αξιόπιστοι, αφού ο δείκτης λαμβάνει τιμές μεγαλύτερες του 0,79 σε κάθε περίπτωση.

Cronbach's Alpha			
	Original Sample (O)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
risk based auditing	0,9381	83,3785	0,0000
characteristics	0,7934	20,8559	0,0000
quality	0,8645	36,4194	0,0000
review concern	0,8763	38,4995	0,0000
risk manag. system	0,8815	34,8635	0,0000
ippf	0,9101	48,1163	0,0000

Πίνακας 37: Πίνακας Cronbach's_alpha

5.5. Επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων με μεταβλητές ελέγχου

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση του παραπάνω μοντέλου με τη χρήση μεταβλητών ελέγχου. Όπως προέκυψε από τη βιβλιογραφία, η διεθνοποίηση των επιχειρήσεων και η δραστηριοποίηση τους στον ιδιωτικό τομέα οδηγεί σε μεγαλύτερη εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου (Castanheira *et al.*, 2009). Η ένταξη των επιχειρήσεων και των οργανισμών σε μία από τις κατηγορίες (δημόσιος ή ιδιωτικός τομέας, διεθνοποίηση ή όχι) πραγματοποιήθηκε μέσω των ερωτήσεων 1.2. και 1.3. του πρώτου τμήματος.

Προκειμένου να ερευνηθεί η παραπάνω σχέση εισήχθησαν στο μοντέλο της έρευνας δύο μεταβλητές ελέγχου (1. Sector = τομέας και 2. Internationalization = διεθνοποίηση). Η εισαγωγή των μεταβλητών ελέγχου πραγματοποιήθηκε με τη χρήση

ψευδομεταβλητών. Πιο συγκεκριμένα, για τη μεταβλητή ελέγχου sector προστέθηκε μία ψευδομεταβλητή η οποία έλαβε τιμή 0 εάν η επιχείρηση δραστηριοποιείται στο δημόσιο τομέα και τιμή 1 εάν δραστηριοποιείται στον ιδιωτικό τομέα. Για τη μεταβλητή ελέγχου internationalization προστέθηκε μία ψευδομεταβλητή η οποία έλαβε τιμή 0 εάν η επιχείρηση δεν δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο και τιμή 1 εάν δραστηριοποιείται σε σταθερό επίπεδο. Ανάλογα με τα αποτελέσματα, η χρήση των ψευδομεταβλητών έχει ως αποτέλεσμα τον επηρεασμό (αύξηση ή μείωση) του σταθερού όρου του υποδείγματος.

Έπειτα από την εισαγωγή των ψευδομεταβλητών, πραγματοποιήθηκε γραμμική πολλαπλή παλινδρόμηση με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Το μοντέλο που προέκυψε έχει ικανοποιητική ερμηνευτική ικανότητα $R^2 = 57,45\%$. Τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Path Coefficients				
	Original Sample (O)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
(constant)	-0,3634	0,1862	-1,9517	0,0539
characteristics	0,0900	0,1143	0,7870	0,4314
quality	0,2654	0,0945	2,8097	0,0050
review concern	0,1827	0,0903	2,0243	0,0431
risk manag. system	0,1421	0,1135	1,2523	0,2106
ippf	0,1343	0,1233	1,0895	0,2761
sector	0,1212	0,1041	1,1637	0,2447
internationalization	0,0973	0,0721	1,3484	0,1777

Πίνακας 38: Πίνακας Path Coefficients με μεταβλητές ελέγχου

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, για τις μεταβλητές ελέγχου παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- Για τη μεταβλητή sector παρατηρείται μία θετική συσχέτιση με την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Αυτό προκύπτει από τον συντελεστή συσχέτισης της ψευδομεταβλητής με την εξαρτημένη μεταβλητή που ισούται με 0,1212. Ως αποτέλεσμα εάν η επιχείρηση δραστηριοποιείται στον ιδιωτικό τομέα, υπάρχει μεγαλύτερη εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.
- Για τη μεταβλητή internationalization παρατηρείται μία θετική συσχέτιση με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου. Αυτό προκύπτει από τον συντελεστή της ψευδομεταβλητής με την εξαρτημένη μεταβλητή που ισούται με 0,0973. Ως αποτέλεσμα, εάν η επιχείρηση

δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο υπάρχει μεγαλύτερη εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

Παρόλα αυτά, απαιτείται η εστίαση στα t-statistics και p_values των μεταβλητών ελέγχου που υποδεικνύουν εάν οι παραπάνω σχέσεις είναι στατιστικά σημαντικές. Για τη μεταβλητή sector παρατηρείται $t_statistic = 1,1637$ και $p_value = 0,2447 > 0,05$ και επομένως η μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική. Για τη μεταβλητή internationalization παρατηρείται $t_statistic = 1,3484$ και $p_value = 0,1777 > 0,05$ και επομένως και αυτή η μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν μερικώς με τα αντίστοιχα των Castanheira *et. al* (2009). Για τη μεταβλητή sector προκύπτει η ίδια θετική συσχέτιση και συγχρόνως, και οι δύο έρευνες συμφωνούν στο ότι η παραπάνω σχέση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Από την άλλη πλευρά, για τη μεταβλητή internationalization προκύπτει επίσης η ίδια θετική συσχέτιση, με τη διαφορά ότι στην έρευνα της βιβλιογραφίας η σχέση παρουσιάζεται στατιστικά σημαντική, χωρίς να ισχύει το ίδιο στην παρούσα έρευνα. Συμπερασματικά, εφόσον και οι δύο μεταβλητές ελέγχου δεν είναι στατιστικά σημαντικές, προτείνεται η μη συμπερίληψή τους στο υπόδειγμα, με αποτέλεσμα το υπόδειγμα που εξετάστηκε στην προηγούμενη υποενότητα να κρίνεται περισσότερο ακριβές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί δραστηριοποιούνται σε ένα πολύπλοκο και γεμάτο κινδύνους οικονομικό περιβάλλον, προσπαθώντας να επιτύχουν τους στόχους τους και να εξασφαλίσουν αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα κατά την εκτέλεση των λειτουργιών τους. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο που διαθέτουν οι επιχειρήσεις για την επίτευξη των παραπάνω, ενώ η διαχείριση των επιχειρησιακών κινδύνων χρειάζεται να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται αποτελεσματική άσκηση του εσωτερικού ελέγχου συνδυασμένη με εντοπισμό και αντιμετώπιση των επιχειρησιακών κινδύνων, οδηγώντας στην ορθή αποτύπωση των χρηματοοικονομικών δεδομένων, την παροχή χρήσιμων χρηματοοικονομικών πληροφοριών στα ενδιαφερόμενα μέρη και την εξάλειψη ενεργειών και καταστάσεων που ενδεχομένως να οδηγήσουν σε παραπληροφόρηση ή παραποίηση των οικονομικών στοιχείων.

Μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που πραγματοποιήθηκε διαπιστώθηκε ότι η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κίνδυνου μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης, αυξάνοντας την προστιθέμενη αξία της οντότητας και εξασφαλίζοντας τη διαχείριση των επιχειρησιακών κινδύνων. Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών όπως οι γνώσεις και η εμπειρία που διαθέτουν, η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και η ανάγκη για επανέλεγχο των διαδικασιών που παρουσιάζουν οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου, αποτελούν παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται σημαντικά με την εφαρμογή του παραπάνω μοντέλου. Παράλληλα, το σύστημα διαχείρισης κινδύνου που διαθέτει η επιχείρηση και ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου, αποτελούν εξίσου σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο άσκησης και εφαρμογής του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

Η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίων σε εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, managers, διευθυντές και στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων και οργανισμών του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα έδειξε ότι στην πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων ο εσωτερικός έλεγχος παίζει σπουδαίο ρόλο, κατανοώντας τους στόχους της επιχείρησης και αξιολογώντας τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η οντότητα. Οι Έλληνες εσωτερικοί ελεγκτές αποτελούν άτομα έμπειρα και εξειδικευμένα, με γενικές και ειδικές γνώσεις, που παρέχουν χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις και είναι αρκετά αποδοτικά στην εργασία τους, με το μεγαλύτερο μέρος τους

να χαρακτηρίζεται από ανάγκη για επανέλεγχο των ελεγκτικών διαδικασιών σε σημαντικό βαθμό, εκφράζοντας ανησυχίες για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η επιχείρηση. Συγχρόνως, οι ελληνικές επιχειρήσεις εφαρμόζουν συστήματα διαχείρισης κινδύνων, με τα περισσότερα από αυτά να προσδιορίζουν σε μέτριο ή αρκετά ικανοποιητικό βαθμό τις διαδικασίες διαχείρισης των επιχειρησιακών κινδύνων και τον ρόλο των εσωτερικών ελεγκτών σε αυτές. Τέλος, αρκετές επιχειρήσεις στην Ελλάδα εφαρμόζουν τα διεθνή πρότυπα επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου, τα οποία υποστηρίζονται σε σημαντικό βαθμό από τη διοίκηση, χωρίς ωστόσο να εκλείπουν και οι περιπτώσεις μη εφαρμογής τους.

Μέσω της παλινδρόμησης που πραγματοποιήθηκε εξετάστηκαν οι κρίσιμες μεταβλητές της εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου βασισμένη στη διαχείριση κινδύνου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές που εξετάστηκαν παρουσιάζουν θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή του υποδείγματος, συμβαδίζοντας με την ανάλυση της βιβλιογραφίας. Πιο αναλυτικά, η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου, η ανάγκη για επανέλεγχο και ο βαθμός εφαρμογής των διεθνών προτύπων επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου σχετίζονται θετικά και στατιστικά σημαντικά με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου σε επίπεδο σημαντικότητας 95%. Συγχρόνως, το σύστημα διαχείρισης κινδύνου που εφαρμόζει η επιχείρηση σχετίζεται θετικά και στατιστικά σημαντικά σε επίπεδο σημαντικότητας 90% με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου, ενώ τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών, αν και παρουσιάζουν θετική συσχέτιση, η σχέση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Τέλος, η διεθνοποίηση της επιχειρηματικής οντότητας και η δραστηριοποίηση της στον ιδιωτικό τομέα σχετίζονται θετικά, αλλά όχι στατιστικά σημαντικά, με την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου.

Μέσω της ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε προσδιορίστηκε ένα σύνολο μεταβλητών του εσωτερικού ελέγχου στις οποίες πρέπει να εστιάσουν οι επιχειρήσεις προκειμένου να διαχειριστούν τους πολλούς επιχειρησιακούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν καθημερινά, διασφαλίζοντας την επίτευξη των στόχων και την ορθή εκτέλεση των διαδικασιών εντός της επιχείρησης. Συγχρόνως, υπογραμμίστηκαν οι παράγοντες που θα πρέπει να λάβει ιδιαίτερα υπόψη κάθε διοίκηση που επιθυμεί να εφαρμόσει τον εσωτερικό έλεγχο που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ιδιαίτερη ανάλυση όλων των δεδομένων και καταστάσεων της επιχείρησης, μετριασμός των κινδύνων που αντιμετωπίζει και ποιοτική αποτύπωση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών της, εξαλείφοντας φαινόμενα και κινδύνους παραπληροφόρησης ή παραπτοίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Η παρούσα εργασία συνεισφέρει σημαντικά στη διεθνή βιβλιογραφία. Αρχικά, τα αποτελέσματα της υποδεικνύουν τους παράγοντες που σχετίζονται με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου, βοηθώντας τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων να εστιάσουν στους κατάλληλους παράγοντες σε περίπτωση που επιθυμούν να εφαρμόσουν το παραπάνω μοντέλο. Δεύτερον, η ανάλυση περιλαμβάνει επιπλέον παράγοντες που δεν έχουν διερευνηθεί σε αντίστοιχες έρευνες και σχετίζονται με τους εσωτερικούς ελεγκτές, την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου. Τρίτον, η οικονομία της Ελλάδας που μόλις έχει εξέλθει από οικονομική κρίση αποτελεί αναμφισβήτητα ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον πεδίο έρευνας για τη διεθνή βιβλιογραφία, που δεν έχει διερευνηθεί σε μεγάλο βαθμό. Τέλος, μέσω της παρούσας ανάλυσης εξάγονται σημαντικά στατιστικά στοιχεία για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς μίας οικονομίας που αντιμετώπισε οικονομική κρίση, όπως αυτή της Ελλάδας.

Παρόλα αυτά, η εργασία και τα αποτελέσματα της υπόκεινται σε ορισμένους περιορισμούς. Αρχικά, ένας σημαντικός περιορισμός προκύπτει από το περιορισμένο χρονικό διάστημα στο οποίο πραγματοποιήθηκε η εμπειρική έρευνα. Παράλληλα, το γεγονός ότι το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από ελεγκτές και στελέχη ελληνικών επιχειρήσεων δεν μπορεί να επιβεβαιώσει την αμεροληψία και την αντικειμενικότητα των απαντήσεων τους. Τέλος, σημαντικό αποτελεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώθηκε από εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα, που δεν επιτρέπει τη γενίκευση των απαντήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων και των οργανισμών της Ελλάδας.

Η μελλοντική έρευνα προτείνεται να εστιάσει μεμονωμένα σε έναν τομέα της Ελλάδας, ώστε να προκύψουν διαφορετικά αποτελέσματα για τον ιδιωτικό ή το δημόσιο τομέα της χώρας. Παράλληλα, προτείνεται η διενέργεια εμπειρικής έρευνας σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα με την χρήση μεγαλύτερου δείγματος για την εξαγωγή περισσότερο εξειδικευμένων αποτελεσμάτων. Τέλος, επόμενες μελέτες μπορούν να συμπεριλάβουν περισσότερες μεταβλητές εμπλουτίζοντας τις κρίσιμες μεταβλητές του μοντέλου, ενώ μπορούν να διεξαχθούν και σε άλλες χώρες που αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν οικονομική κρίση, συνεισφέροντας στην συγκέντρωση συμπερασμάτων για την επίδραση της οικονομικής κρίσης στον επιχειρηματικό κόσμο.

Συνοψίζοντας, ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εργαλείο που διαθέτει η επιχειρηματική οντότητα για να πετύχει τους στόχους της και να εξασφαλίσει την αποδοτική λειτουργία της. Το γεγονός ότι δραστηριοποιείται σε ένα περίπλοκο οικονομικό περιβάλλον το οποίο ενέχει πολλούς επιχειρησιακούς κινδύνους, την υποχρεώνει στη συνεχή παρακολούθηση τους και τη διαχείριση αυτών. Ο εσωτερικός έλεγχος που βασίζεται στη διαχείριση κινδύνου μπορεί να βοηθήσει στην αποδοτική

λειτουργία της επιχείρησης, εξασφαλίζοντας την αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζει, ενώ η γνώση των μεταβλητών που επηρεάζουν την εφαρμογή του αποτελεί ιδιαίτερα χρήσιμη για την επιβίωση και ανάπτυξη της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βασιλείου, Δ., Ηρειώτης, Ν., Μενεξιάδης, Μ., Μπάλιος, Δ. (2017), *Εσωτερικός έλεγχος για επιχειρήσεις και οργανισμούς*, εκδόσεις Rosili, Αθήνα.

Κιόχος, Π., Παναγόπουλος, Α., Κυρμιζογλου, Π. (2018), *Διαχείριση κινδύνων και διαχείριση χαρτοφυλακίου*, εκδόσεις Κιόχου, Αθήνα.

Λουμιώτης, Β. (2019), *Διαχείριση κινδύνων και εσωτερικός έλεγχος*, έκδοση 2η, εκδόσεις Ινστιτούτο εκπαίδευσης σώματος ορκωτών ελεγκτών λογιστών, Αθήνα .

Νεγκάκης, Χ., Ταχυνάκης, Π. (2013), *Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής και Εσωτερικού Ελέγχου*, εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα.

Νεκτάριος, Μ. (2016), *Μεθοδολογία διαχείρισης κινδύνων επιχειρήσεων*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Παπαστάθης, Π. (2014), *Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος (Internal audit) και η πρακτική εφαρμογή του*, εκδόσεις Παπαστάθη, Αθήνα.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Abdullatif, M. and Kawuq, S. (2015), "The role of internal auditing in risk management: evidence from banks in Jordan", *Journal of Economic and Administrative Sciences*, Vol. 31 No. 1, pp. 30-50.

Alias, N., Nawawi, A. and Salin, A. (2019), "Internal auditor's compliance to code of ethics", *Journal of Financial Crime*, Vol. 26 No. 1, pp. 179-194.

Allergini, M. and D'Onza, G. (2003), "Internal auditing and risk assessment in large Italian companies: an empirical survey", *International Journal of Auditing*, Vol. 7 No. 3, pp. 191-208.

Alqudah, H., Amran, N. and Hassan, H. (2019), "Factors affecting the internal auditors' effectiveness in the Jordanian public sector", *EuroMed Journal of Business*, Vol. 14 No. 3, pp. 251-273.

Alzeban A, Gwilliam D. (2014). Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector, *J. Int. Account. Audit. Taxat.* Vol. 23, pp. 74-86.

Alzeban, A. (2019), "An examination of the impact of compliance with internal audit standards on financial reporting quality", *Journal of Financial Reporting and Accounting*, Vol. 17 No. 3, pp. 498-518.

Alzoubi, E. (2019) "Audit committee, internal audit function and earnings management: evidence from Jordan", *Meditari Accountancy Research*. Vol. 33 No. 5, pp. 450-469.

Arena, M. and Azzone, G. (2009), "Identifying organizational drivers of internal audit effectiveness", *International Journal of Auditing*, Vol. 13 No. 1, pp. 43-60.

Botha, L. and Wilkinson, N. (2019), "A framework for the evaluation of the perceived value added by internal auditing", *Meditari Accountancy Research*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.

Burnaby, P., Abdolmohammadi, M., Hass, S., Sarens, G. and Allegrini, M. (2009), "Usage of Internal Auditing Standards by companies in the United States and select European countries", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 24 No. 9, pp. 835-860.

Castanheira, N., Rodrigues, L.L. and Craig, L. (2009), "Factors associated with the adoption of risk-based internal auditing", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 25 No. 1, pp. 79-98.

Coetzee, P. and Lubbe, D. (2014), "Improving the efficiency and effectiveness of risk-based internal audit engagements", *International Journal of Auditing*, Vol. 18 No. 2, pp. 115-125.

Cohen A., Sayag G. (2010). The Effectiveness of Internal Auditing: An Empirical Examination of its Determinants in Israeli Organizations, *Austr. Account. Rev.* Vol. 20 No. 3, pp. 296-307.

Drogalas G., Eleftheriadis I., Pazarskis M., and Anagnostopoulou E. (2017). Perceptions about effective risk management. The crucial role of internal audit and management. Evidence from Greece. *Investment Management and Financial Innovations*, Vol.14 No.4, pp.1-11.

Drogalas, G., Karagiorgos T. and Arampatzis, K. (2015). "Factors associated with Internal Audit Effectiveness: Evidence from Greece", *Journal of Accounting and Taxation*, Vol.7 No.7, pp. 113-122.

Drogalas, G., Siopi, S. (2017). Risk management and internal audit: Evidence from Greece. *Risk governance & control: financial markets & institutions*, Vol.7 No.3, pp. 104-110.

Endaya, K. and Hanefah, M. (2016), "Internal auditor characteristics, internal audit effectiveness, and moderating effect of senior management", *Journal of Economic and Administrative Sciences*, Vol. 32 No. 2, pp. 160-176.

Goodwin-Stewart, J. and Kent, P. (2006), "The use of internal audit by Australian companies", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 21 No. 1, pp. 81-101.

Hazami-Ammar, S. (2019), "Internal auditors' perceptions of the function's ability to investigate fraud", *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 20 No. 2, pp. 134-153.

Koutoupis, A.G., Pazarskis, M., Lazos, G., & Ploumpis, I. (2019), "Financial crisis and corporate governance: The role of internal audit in the Greek context", *Corporate Board: Role, Duties and Composition*, Vol. 15 No 2, pp 45-55.

Koutoupis, A.G. and Tsamis, A. (2009), "Risk-based internal auditing within Greek banks: a case study approach", *Journal Management Governance*, Vol. 13 No. 1-2, pp. 101-130.

Mardessi, S. and Ben Arab, S. (2018), "Determinants of ERM implementation: the case of Tunisian companies", *Journal of Financial Reporting and Accounting*, Vol. 16 No. 3, pp. 443-463.

Mat Zain, M. and Subramaniam, N. (2007), "Internal audit perceptions on audit committee interactions: a qualitative study in Malaysian public corporations", *Corporate Governance*, Vol. 15 No. 5, pp. 894-908.

Mihret DG, Yismaw AW (2007). Internal audit effectiveness: an Ethiopian public sector case, *Managerial Auditing Journal*, Vol.22 No.5, pp. 470-484.

Musallam, S. (2018), "The direct and indirect effect of the existence of risk management on the relationship between audit committee and corporate social responsibility disclosure", *Benchmarking: An International Journal*, Vol. 25 No. 9, pp. 4125-4138.

Narayanaswamy, R., Raghunandan, K. and Rama, D.V. (2018), "Internal auditing in India and China: some empirical evidence and issues for research", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, pp. 1-13.

Nor Hafizah Zainal Abidin, (2017) "Factors influencing the implementation of risk-based auditing", *Asian Review of Accounting*, Vol. 25 No. 3, pp.361-375.

Oussii, A. and Boulila Taktak, N. (2018), "The impact of internal audit function characteristics on internal control quality", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 33 No. 5, pp. 450-469.

Oussii, A. and Klibi, M. (2019), "Does the chief audit executive gender matter to internal audit effectiveness? Evidence from Tunisia", *African Journal of Economic and Management Studies*, Vol. 10 No. 4, pp. 424-439.

Sadler, E., Marais, M. and Fourie, H. (2008), "Internal auditors' compliance with the IIA Standards: a worldwide perspective", *Meditari Accountancy Research*, Vol. 16 No. 2, pp. 123-138.

Sarens, G., De Beelde, I. and Everaert, P. (2009), "Internal audit: a comfort provider to the audit committee", *The British Accounting Review*, Vol. 41 No. 1, pp. 90-106.

Steinbart, P.J., Raschke, R.L., Gal, G. and Dilla, W.N. (2018), "The influence of a good relationship between the internal audit and information security functions on information security outcomes", *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 71 No. 1, pp. 15-29.

Sy, A. and Tinker, A. (2019), "Auditors in the financial meltdown: an examination", *Social Responsibility Journal*, Vol. 15 No. 4, pp. 513-533.

Turley, S. and Zaman, M. (2007), "Audit committee effectiveness: informal processes and behavioural effects", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 20 No. 5, pp. 765-788.

Williams, N. and Vorley, T.(2015), "The impact of institutional change on entrepreneurship in a crisis-hit economy: the case of Greece", *Entrepreneurship & Regional Development*, Vol. 27 No. 1-2, pp. 28-49.

Woods, M. (2007), "Linking risk management to strategic control: a case study of Tesco Plc", *International Journal of Risk Assessment and Management*, Vol. 7 No. 8, pp. 1074-1088.

Zoega, G, (2019), "Greece and the Western Financial Crisis", *Atlantic Economic Journal*, Vol. 47 No. 2, pp. 113-126.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

IIA, n.d., *Definition of Internal Auditing (Greek)*, viewed December 04 2019, available at <https://global.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Definition-of-Internal-Auditing.aspx>

IIA, n.d., *Core Principles for the Professional Practice of Internal Auditing (Greek)*, viewed December 04 2019, available at <https://global.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Core-Principles-for-the-Professional-Practice-of-Internal-Auditing.aspx>

IIA, n.d., *Mission of Internal Audit (Greek)*, viewed December 04 2019, available at <https://global.theiia.org/standards-guidance/Pages/Mission-of-Internal-Audit.aspx>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τμήμα Α : Γενικές ερωτήσεις

1.1. Η θέση που κατέχετε είναι:

- Εσωτερικός ελεγκτής Διευθυντής/Manager
 Εξωτερικός ελεγκτής Άλλο

1.2. Η επιχείρηση (ή οργανισμός) στην οποία εργάζεστε ανήκει στον:

- Ιδιωτικό τομέα Δημόσιο τομέα

1.3. Η επιχείρηση (ή οργανισμός) δραστηριοποιείται σε διεθνές επίπεδο.

- Ναι Όχι

Τμήμα Β : Η εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου που βασίζεται
στη διαχείριση κινδύνου (Risk-based Auditing)

Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος:	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
2.1. Κατανοεί τους στόχους της επιχείρησης/οργανισμού.					
2.2. Προσδιορίζει και αναλύει το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.					
2.3. Αξιολογεί τους επιχειρησιακούς κινδύνους.					
2.4. Χρησιμοποιεί σύστημα αξιολόγησης κινδύνων σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο επίπεδο.					
2.5. Αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης.					
2.6. Ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος διαχείρισης κινδύνου της επιχείρησης.					
2.7. Ελέγχει την ακρίβεια και αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης.					

Τμήμα Γ: Τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών

Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές:	Καθόλου	Λίγη	Μέτρια	Αρκετή	Πολύ
3.1. Διαθέτουν γενικές γνώσεις για τον κόσμο των επιχειρήσεων.					
3.2. Διαθέτουν ειδικές γνώσεις σε θέματα ελεγκτικής.					
3.3. Αναπτύσσουν καλές συνεργατικές σχέσεις με τους εξωτερικούς ελεγκτές.					
3.4. Είναι έμπειροι σε οικονομικά, ελεγκτικά και χρηματοοικονομικά θέματα.					
3.5. Παρουσιάζουν θέληση και επιμονή να βρουν λύση σε προβλήματα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση.					

Τμήμα Δ: Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου

Σε ποιο βαθμό ο εσωτερικός έλεγχος/οι εσωτερικοί ελεγκτές:	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
4.1. Παρέχουν χρήσιμες συμβουλές και προτάσεις.					
4.2. Είναι αποδοτικοί στην εργασία τους.					
4.3. Επικοινωνούν αποδοτικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές.					
4.4. Επικοινωνούν αποδοτικά με τους υπόλοιπους εργαζόμενους της επιχείρησης.					
4.5. Προσαρμόζονται στο νομικό πλαίσιο.					

Τμήμα Ε: Η ανάγκη για επανέλεγχο

Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί ελεγκτές και η επιτροπή ελέγχου:	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
5.1. Παρέχουν τη γνώμη τους για τις ελεγκτικές διαδικασίες.					
5.2. Πραγματοποιούν συνεχείς εσωτερικούς ελέγχους.					
5.3. Παρακολουθούν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση και εκφράζουν ανησυχίες για αυτούς.					
5.4. Εντοπίζουν ελλείψεις σε ενέργειες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν.					
5.5. Έχουν συνεχή γνώση όλων των εξελίξεων εντός της επιχείρησης.					

Τμήμα ΣΤ: Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου

Σε ποιο βαθμό:	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
6.1. Υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου.					
6.2. Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου είναι ξεκάθαρα ορισμένες.					
6.3. Πραγματοποιούνται οι προτάσεις του υπεύθυνου διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνου.					
6.4. Πραγματοποιούνται οι προτάσεις της επιτροπής ή της ομάδας διαχείρισης κινδύνου.					

Τμήμα Ζ: Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου

Σε ποιο βαθμό:	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
7.1. Η επιχείρηση εφαρμόζει τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου.					
7.2. Η διοίκηση υποστηρίζει την εφαρμογή των διεθνών προτύπων εσωτερικού ελέγχου.					
7.3. Εφαρμόζεται επίσημο έγγραφο (π.χ. καταστατικό) που προσδιορίζει τον σκοπό της επιχείρησης, τη δύναμη της διοίκησης και τις ευθύνες του προσωπικού και συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου.					
7.4. Οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν ή αποκτούν πιστοποιήσεις σχετικές με τον εσωτερικό έλεγχο.					